

ZELFSPOT OP TV;

DE CONSTRUCTIE OF
DECONSTRUCTIE VAN ETNICITEIT?

Samenvatting

Jandino Asporaat, een comedian en presentator van Curaçaose afkomst, maakte in 2011 zijn debuut bij het grote publiek. Dat deed hij met zijn eigen latenight-programma de DINO SHOW, dat onder meer bestaat uit interviews met bekende Nederlanders en sketches van typetjes. Door het succes van zijn programma is Asporaat inmiddels uitgegroeid tot een van de prominente presentatoren van RTL-programma's. Hiertoe behoren onder meer ALLES MAG OP VRIJDAG, DANCE DANCE DANCE en DINO, een adaptatie van de DINO SHOW. De overeenkomst tussen deze programma's is dat ze vrijwel allemaal etnische zelfspot bevatten. Dit is humor waarbij een individu zichzelf of de etniciteit waar hij toebehoort bespot. In deze studie is onderzocht welke boodschappen Asporaat daarmee overbrengt aan het publiek. Over dit thema is nog weinig bekend op wetenschappelijk terrein. De representatie van etnische minderheden op televisie is een veelbestudeerd thema, maar naar de rol die zelfspot daarbij speelt, is nauwelijks onderzoek verricht. De centrale vraagstelling waar het onderzoek vanuit is gegaan, luidt: "Hoe functioneert zelfspot bij de representatie van de etniciteit van Jandino Asporaat op de Nederlandse televisie?" Om dit te onderzoeken is een literatuurstudie gedaan naar het discours over etnische minderheden op de Nederlandse televisie. Daarnaast is een discoursanalyse verricht naar de verhouding tussen de zelfspottende uitingen van Asporaat en zijn etniciteit. Het betreft een analyse naar zijn gebruik van zelfspot in een reeks afleveringen van DINO en de DINO SHOW.

Uit het onderzoek is gebleken dat de zelfspot als overlevingsstrategie functioneert bij de representatie van Asporaats etniciteit. Etnische minderheden waren in het verleden vrijwel absent op de Nederlandse televisie. Daarnaast waren de geringe representaties die bestonden veelal misrepresentaties. Zelfspot was een manier waarop die misrepresentaties door etnische minderheden werden opgevangen, en waarmee ze hun etniciteit konden laten gelden. Diezelfde 'overlevingsstrategie' gebruikte Asporaat aan het begin van zijn carrière, voordat hij doorbrak bij het grote publiek. Het betrof hier zelfspot waarin voornamelijk negatieve discourses werden gereproduceerd en bevestigd, over criminaliteit, hyperseksualiteit, onbekwaamheid en vooroordelen. Later in zijn carrière (gelijktijdig met de overstap naar RTL) verminderde de zelfspot, en werden diezelfde negatieve discourses door Asporaat uitgedaagd met zijn nieuwe typetje Gerrie, een vrouw met een witte etniciteit. Ook hier is er sprake van een overlevingsstrategie, maar dan één die meer correspondeert met de huidige emancipatieslag onder etnische minderheden, die onder meer de maatschappelijke discussie over de figuur Zwarte Piet en kritiek op de representatie van etnische diversiteit op televisie teweeg heeft gebracht.

Inhoudsopgave

Samenvatting

1. Inleiding	3
2. Theoretisch kader	6
2.1 Etniciteit als fluctuerend begrip	6
2.2 De strategie van zelfspot	8
3. Etnische minderheden op de Nederlandse televisie	12
3.1 Etniciteit en representatie	12
3.2 Zelfspot	14
4. Discoursanalyse	17
4.1 Discours en discoursanalyse	17
4.2 Ernesto Laclau en Chantal Mouffe - discours Theorie	17
4.3 Discourstheorieconcepten	18
4.4 Discours, identiteit en de chain of equivalence	19
5. Methode	20
5.1 Literatuurstudie en dataverzameling	20
5.2 Data-analyse	20
6. Zelfspot en de constructie van etniciteit	22
6.1 Criminaliteit versus etniciteit	22
6.2 Onbekwaamheid en humor	24
6.3 Seksualiteit versus ras	26
6.4 Etnische eigenschappen versus stereotypes	27
6.5 Reflectie op analyse	30
7. Conclusie	32
7.1 Resultaten deelvragen	32
7.2 Eindoordeel, positionering en vervolgonderzoek	32
Bronnenlijst	35
Bijlage: Transcripties	42

1. Inleiding

“Dat zou wat zijn (...); mensen hebben ingebroken bij een Antilliaan”, zo klinkt een zelfspottende grap van Jandino Asporaat in de DINO SHOW.¹ Hiermee suggereert hij dat inbreken bij Antillianen erg onwaarschijnlijk is, omdat zij juist de kern van de problematiek vormen. Asporaat drijft vaker de spot met zijn etniciteit, maar wat voor boodschappen worden daarmee overgebracht aan het publiek?

Jandino Asporaat is een cabaretier en presentator van Curaçaose afkomst.² Bij het grote publiek werd hij bekend als presentator van zijn eigen latenight-programma de DINO SHOW (2011), waarin hij onder meer bekende Nederlanders interviewt en typetjes vertolkt.³ Een van zijn meest populaire typetjes is Judeska, een ordinaire snackbarmedewerkster, die voortdurend in de clinch ligt met mensen. Met Judeska imiteert Asporaat naar eigen zeggen een vrouw uit Curaçao.⁴

In 2014 kwam een einde aan het succesvolle programma, en maakte de comedian de overstap naar de zender RTL, waar hij verschillende commerciële televisieprogramma's ging presenteren.⁵ Hiertoe behoren de komische spelprogramma's ALLES MAG OP VRIJDAG, PLAYBACK JE GEK, DANCE DANCE DANCE en zijn eigen latenight-televisieprogramma DINO, een adaptatie van de DINO SHOW (NTR).⁶ In deze programma's zijn, net als bij de DINO SHOW, verschillende vormen van zelfspot te bespeuren. Deze programma's zijn populair bij het grote publiek en hierdoor is Asporaat uitgegroeid tot een van de prominente presentatoren van commerciële RTL-programma's.⁷ Die prominente positie van Asporaat – waarbij zelfspot de hoofdmoot lijkt te zijn – vraagt om een kritische reflectie. Omdat etnische minderheden in het verleden niet of nauwelijks werden gerepresenteerd in de media,⁸ is het belangrijk om te duiden hoe veranderingen daarin vorm krijgen. Vooral voor Nederland heeft dit relevantie, nu recentelijk een stroom van kritiek is ontstaan op de representatie van

¹ RTL, (2015), *DINO* [Online video clip], geraadpleegd 20 oktober 2016, op http://www.rtlx.nl/?&_ga=1.262068685.1776668298.1398099644#!/dino-346530/5878e518-a590-35db-9387-d862a217f643.

² Mark den Blanken, “Jandino Asporaat: Ik beleef mijn droom,” *AD*, 3 december 2014, geraadpleegd 26 oktober 2016, <http://www.ad.nl/sterren/jandino-asporaat-ik-beleef-mijn-droom~a5bc1c50/>.

³ “Jandino,” NTR, geraadpleegd 26 oktober 2016, <http://dinoshow.ntr.nl/jandino/>.

⁴ Mediacourant, “Giel beschuldigt Jandino van plagiaat,” *Mediacourant*, 12 november 2015, geraadpleegd 26 oktober 2016, <http://www.mediacourant.nl/2015/11/giel-beelen-beschuldigt-jandino-asporaat-van-plagiaat/>.

⁵ Mark Goedmakers, “Jandino Asporaat stopt met De Dino Show,” *Televizier*, 18 november 2014, geraadpleegd 26 oktober 2016, <https://www.televizier.nl/categorie/amusement/jandino-asporaat-stopt-met-de-dino-show.18241.lynkx>.

⁶ “Biografie Jandino Asporaat,” RTL, geraadpleegd 16 oktober 2016, <http://www.rtl.nl#!/biografieen/5a0ee1fa-9084-4e25-9179-db3a734228b4>.

⁷ Tom Tates, “Jandino Asporaat krijgt eigen talkshow op RTL5,” *AD*, 25 augustus 2015, geraadpleegd 26 oktober 2016, <http://www.ad.nl/show/jandino-asporaat-krijgt-eigen-talkshow-op-rtl5~a2227d10/>.

⁸ Elizabeth Behm-Morawitz en Michelle Ortiz, “Race, Ethnicity, and the Media,” in *The Oxford Handbook of Media Psychology*, red. Karen E. Dill (New York: Oxford University Press, 2013), 252. Antony Bateman et al., *AS Media Studies: The Essential Introduction for WJEC* (Oxon: Routledge, 2011), 137.

niet-witte etniciteiten op de Nederlandse televisie. Zo stelt presentatrice Sylvana Simons over RTL: "De redacties zijn wit, ze denken wit en maken een wit product (...). Ik ging mee in die programma's omdat ik dat zelf wilde."⁹ Simons beweert hier dus dat bij RTL witte mensen werken die programma's vanuit hun eigen culturele achtergrond vormgeven en dat zij functioneerde binnen dat kader. Presentatrice Diana Matroos voegt daaraan toe: "Ik heb een keer een mail gezien (...) waarin stond dat mijn huidskleur te heftig was en dat ik daarom een programma niet mocht presenteren."¹⁰ Matroos stelt dus dat haar niet-witte etniciteit een obstakel vormde voor het presenteren van een televisieprogramma.

Op wetenschappelijk terrein is de representatie van etnische minderheden een veel bestudeerd vraagstuk.¹¹ Een groot aantal studies heeft laten zien dat representaties in de media kunnen bijdragen aan de beeldvorming over etnische groepen.¹² Naar de rol die zelfspot daarbij speelt is echter nog weinig onderzoek gedaan, terwijl eerdere studies al hebben aangetoond dat zelfspot vaak niet onschuldig is. Zo wordt zelfspot in stand-up-komedie vaak als een strategie ingezet om iets te introduceren dat niet tot het genormaliseerde hoort.¹³ Dit roept de vraag op hoe zelfspot werkt bij de representatie van etnische minderheden in televisieprogramma's.¹⁴ Om hier meer inzicht in te krijgen, wordt in deze studie onderzoek gedaan naar de casus van Asporaat. Dit onderzoek gaat uit van de vraagstelling: "Hoe functioneert zelfspot bij de representatie van de etniciteit van Jandino Asporaat op de Nederlandse televisie?" Deze vraagstelling wordt beantwoord middels twee deelvragen. De eerste deelvraag kijkt naar het discours dat bestaat over de representatie van etnische minderheden op de Nederlandse televisie. Bij de tweede deelvraag wordt nagegaan hoe de zelfspottende uitingen die Asporaat in zijn programma's maakt zich verhouden tot zijn etniciteit.

De eerste deelvraag wordt onderzocht middels een literatuurstudie. Voor het beantwoorden van de tweede deelvraag wordt een discoursanalyse uitgevoerd. Met deze onderzoeksmethode kunnen processen van betekenisgeving worden

⁹ Mediacourant, "Sylvana Simons: 'Televisie is en blijft wit'," *Mediacourant*, 7 oktober 2014, geraadpleegd 10 november 2015, <http://www.mediacourant.nl/2014/10/sylvana-simons-televisie-is-en-blijft-wit/>.

¹⁰ Laura De Jong, "Diana Matroos: 'Bij RTL legde een chef een handje pepernoten op mijn bureau'," *Volkskrant*, 3 november 2015, geraadpleegd 10 november 2015, <http://www.volkskrant.nl/opinie/diana-matroos-bij-rtl-legde-een-chef-een-handje-pepernoten-op-mijn-bureau~a4177227/>.

¹¹ David Giles, *Media Psychology* (Londen: Lawrence Erlbaum Associates, 2003), 175. Alec G. Hargreaves, "Ethnic diversity and the media in the United States," in *Media and Cultural Diversity in Europe and North America*, red. Claire Fraction (Parijs: Karthala/Institut Panos Paris, 2009), 104.

¹² James Watson en Anne Hill, *Dictionary of Media and Communication Studies* (New York: Bloomsbury Academic, 2012), 259.

¹³ David Gillota, *Ethnic Humor in Multiethnic America* (New Jersey: Rutgers University Press, 2013), 5-6.

¹⁴ Hierover bestaat op wetenschappelijk terrein nog geen duidelijkheid. Jyotsna Vaid, "Joking Across Languages: Perspectives on Humor, Emotion, and Bilingualism," in *Bilingual minds: Emotional experience, expression, and representation*, red. Aneta Pavlenko (Clevedon: Multilingual Matters, 2006), 161.

geanalyseerd.¹⁵ De discoursanalyse kent daarbij verschillende benaderingen. Dit onderzoek gaat uit van de theorieën en concepten die Ernesto Laclau en Chantal Mouffe hierover bieden. Tot hun belangrijkste theoretische uitgangspunten behoren (1) dat de werkelijkheid geen vaststaand gegeven is, maar discursief wordt geconstrueerd in een discours, (2) dat een discours nooit volledig gefixeerd is, en (3) dat een discours wordt gevormd door datgene wat het uitsluit.¹⁶ Deze uitgangspunten zijn vertaald in het concept 'chain of equivalence', dat binnen dit onderzoek wordt toegepast. Hiermee wordt nagegaan hoe identiteiten die niet op een natuurlijke wijze met elkaar in verband staan equivalenten worden, en in welke antagonistische relatie ze worden geplaatst.¹⁷ Op basis van de bevindingen uit de literatuurstudie en de discoursanalyse wordt een eigen interpretatie gegeven aan het fenomeen.

In het hierop volgende hoofdstuk worden de kernbegrippen etniciteit en zelfspot gedefinieerd. Dit wordt gedaan door middel van een bespreking van bestaande theoretische inzichten. Daarna beschrijft hoofdstuk 3 (zoals deelvraag 1 verlangt) de representatie van etnische minderheden binnen de Nederlandse context. Hoofdstuk 4 staat stil bij de discoursanalyse en de variant die Laclau en Mouffe hierop bieden. In hoofdstuk 5 wordt de onderzoeksmethode nader uitgewerkt. De resultaten van de discoursanalyse worden gepresenteerd in hoofdstuk 6, gevolgd door een conclusie in hoofdstuk 7. Afsluitend wordt een overzicht gegeven van de geraadpleegde bronnen, en staat in de bijlage een transcript dat is bestudeerd in het onderzoek.

¹⁵ Marianne W. Jørgensen en Louise J. Phillips, *Discourse Analysis as Theory and Method* (Londen: Sage, 2002), 1.

¹⁶ Idem, 24-30.

¹⁷ Idem, 42-43.

2. Theoretisch kader

Etniciteit en zelfspot vormen de kernbegrippen in dit onderzoek. In dit hoofdstuk wordt stilgestaan bij een aantal bestaande omschrijvingen en definities van etniciteit en zelfspot in de literatuur. Op basis daarvan wordt beschreven hoe de termen binnen dit onderzoek worden gedefinieerd.

2.1 Etniciteit als fluctuerend begrip

Het begrip etniciteit is afgeleid van het Griekse woord 'ethnos'.¹⁸ In het verleden gebruikten Oud-Grieken (ook wel Hellenen genoemd) deze term om 'anderen' van niet-Griekse afkomst aan te duiden, vaak in negatieve zin. Zo werd ethnos door Homerus beschreven als een groep dieren,¹⁹ en sprak Aristoteles over buitenlandse of barbaarse naties. Later werd ethnos veelal gehanteerd als religieuze aanduiding voor niet-christenen en niet-Joden.²⁰ Rond het midden van de negentiende eeuw kreeg de term een andere betekenis. Het begrip werd toen gebruikt om een groep met gemeenschappelijke kenmerken te duiden.²¹

Halverwege de twintigste eeuw deed de term ethnos zijn intrede in andere talen, waarna op den duur gesproken werd van 'etniciteit'.²² Het polemische karakter van de term is hierbij onveranderd gebleven. Zoals Marcus Bank stelt, is etniciteit "a concept that stubbornly resists definition", ofwel een term zonder eenduidige definitie.²³ Volgens Diane Davies refereert etniciteit aan "a person's origins in terms of their race (...)".²⁴ Davies beschouwt etniciteit dus als het equivalent van ras. Deze definitie kan ook worden gevonden in verschillende woordenboeken, zoals de Oxford Dictionary en de Van Dale, waarin etniciteit ook als zodanig wordt aangeduid.²⁵ Deze essentialistische definitie maakt etniciteit een ambigu begrip. De definitie suggereert namelijk dat etniciteit een gefixeerde entiteit is, een vaststaand gegeven. Bovendien wordt geïmpliceerd dat het onderscheiden van rassen een operationalisatie is van het begrip etniciteit. De definitie lijkt overigens wel een reflectie te zijn van het alledaagse gebruik

¹⁸ Babak Rezvani, *Ethno-territorial conflict and coexistence in the caucasus, Central Asia and Fereydan* (Amsterdam: Amsterdam University Press, 2013), 28.

¹⁹ Mohammad Shahabuddin, *Ethnicity and International Law: Histories, Politics and Practices* (Cambridge: Cambridge University Press, 2016), 22.

²⁰ Idem, 23.

²¹ Idem, 24.

²² Idem, 24-25.

²³ Bank op citaat bij David W. Haines, *Safe Haven?: A History of Refugees in America* (Sterling: Kumarian Press, 2010), 86.

²⁴ Diane Davies, *Varieties of Modern English: An Introduction* (Oxon: Routledge, 2013), 60.

²⁵ Steve Fenton, *Ethnicity* (Cambridge: Polity Press, 2010), 25. Seada Nourhussen, "Maar wat is etniciteit?," *Trouw*, 24 september 2008, geraadpleegd 25 november 2015, <http://www.trouw.nl/tr/nl/4324/Nieuws/article/detail/1206704/2008/09/24/rsquo-Maar-wat-iacute-s-etniciteit-rsquo.dhtml>.

van het woord. Volgens meerdere theoretici wordt etniciteit in de sociale wereld veelal gebruikt als synoniem voor ras, om de gevoelige connotaties van dit woord te vermijden.²⁶ Volgens Richard Dyer refereert etniciteit echter aan ras, omdat de term vrijwel alleen op minderheden wordt toegepast. De dominante witte populatie zou nauwelijks worden beschreven in termen van etniciteit.²⁷

Een breder gedragen definitie van etniciteit, die als vertrekpunt wordt gebruikt in het onderzoek, is afkomstig van Edward Brent en J. Scott Lewis. Zij stellen dat etniciteit appelleert aan een groep met een gemeenschappelijke cultuur, die onder meer tot uiting komt in taal, traditie en religie.²⁸ Uitgaande van deze processuele definitie is etniciteit een sociaal construct. Stuart Hall heeft dezelfde visie, en stelt daarom dat representatie en etniciteit niet los van elkaar gezien kunnen worden.²⁹ Een belangrijk uitgangspunt hierbij is dat etniciteit subjectief is, omdat het ontstaat door zelfdefinitie en de definiëring door anderen. Gordon Forbes hanteert nagenoeg dezelfde definitie als Brent en Lewis, maar sluit ras daarbij niet uit. Volgens Forbes staat etniciteit altijd in relatie tot het ras van een individu. De theoreticus refereert hierbij als voorbeeld aan de etnische groep Latijns-Amerikanen. De individuen in deze groep hebben, afgezien van gemeenschappelijke culturele eigenschappen, verschillende raciale kenmerken. Zo bestaat de groep uit witte en zwarte individuen, die enerzijds afstammen van onderdrukkers en anderzijds van Afrikaanse slaven. Door raciale kenmerken te negeren, zouden bepaalde sociale, economische en politieke aspecten onzichtbaar blijven.³⁰ Omdat deze aspecten belangrijk zijn voor het onderzoek, zal ras ook worden beschouwd als een etnische marker. De inclusie van ras voorkomt bovendien dat er brede generalisaties worden gemaakt over een etnische groep. Etniciteit is in dit onderzoek dus te definiëren als een etnische groep, met een gemeenschappelijke cultuur en raciale afkomst.

²⁶ Zie onder meer: Chris Yuill et al., "Race and ethnicity," in *Sociology for Social Work: An Introduction*, red. Chris Yuill en Alastair Gibson (Londen: SAGE, 2011), 77.

²⁷ Richard Dyer, "White," in *Visual Culture: The Reader*, red. Jessica Evans en Stuart Hall (Chicago: SAGE Publications, 1999), 457.

²⁸ Edward Brent en J. Scott Lewis, *Learn Sociology* (Burlington: Jones & Bartlett Learning, 2014), 346.

²⁹ Stuart Hall, "Cultural Identity and Diaspora," in *Identity: community, culture, difference*, red. Jonathan Rutherford (Londen: Lawrence & Wishar, 1990), 222.

³⁰ Gordon B. Forbes, "Cross-Cultural Research Methods and the Study of Gender," in *Handbook of Gender Research in Psychology: Volume 1: Gender Research in General and Experimental Psychology*, red. Joan C. Chrisler en Donald R. McCreary (New York: Springer, 2010), 160.

2.2 De strategie van zelfspot

Naast etniciteit vormt ook zelfspot een kernbegrip in het onderzoek. In de literatuur bestaat geen eenduidige definitie voor deze term. Wel wordt zelfspot veelal beschreven als een subcategorie van humor. Voor een goed begrip van zelfspot wordt daarom begonnen met een uiteenzetting van de term humor.

Humor is van oorsprong een Latijns woord, dat etymologisch staat voor vloeistof. In het dominante discours over humor wordt de term echter gerelateerd aan vermaak.³¹ Opvallend is dat humor in het verleden dikwijls negatieve connotaties kreeg toegeschreven. Zo definieerde Thomas Hobbes humor in de zeventiende eeuw als a “feeling of superiority, a ‘sudden glory’ arising from the perception of inferiority of the person laughed at.”³² Uitgaande van deze definitie betekent humor het uitlachen van de inferioriteit van een ander, wat voortkomt uit een superioriteitsgevoel. Meyer helpt deze definitie inzichtelijk te maken. Volgens hem had humor destijds betrekking op individuen met eigenaardige of vreemde persoonlijkheden. Deze non-conformiteit leidde tot gelach bij anderen die zich superieur voelden aan het gedrag van die individuen. Meyer vervolgt dat er inmiddels ook andere visies bestaan over humor. In de moderne tijd zou humor veelal geassocieerd worden met algemene fenomenen die mensen vermaken en tot lachen aanzetten. Ook zou er meer waardering voor humor zijn.³³ Meyer definieert humor als “the capacity to perceive actions as funny.”³⁴ De theoreticus verwijst met humor dus naar het vermogen van individuen om fenomenen als vermakend te ervaren. Evenals andere theoretici associeert Meyer humor met vermaak en gelach. Het problematische aan zijn definitie is echter dat deze uitgaat van de interpretatie van de ontvanger. Humor is in die zin subjectief en contextafhankelijk. Barbara Chalou geeft een meer omvattende en bruikbare definitie van het begrip. Zij beschrijft humor als “that which is intended to induce laughter or amusement”,³⁵ ofwel iets dat gelach en vermaak moet opwekken. Het lijkt gegrond om te volstaan met deze definitie. Verschillende theoretici wijzen er echter op dat de definitie van humor samenhangt met haar subcategorieën. Charles Gulas en Marc Weinberger gaan zelfs zo ver te stellen dat de aanwezigheid van die categorieën geen eenduidige definitie van humor toelaat.³⁶

³¹ Noël Carroll, *Humour: A Very Short Introduction* (Oxford: Oxford University Press, 2014), 6.

³² Hobbes op citaat bij Herbert M. Lefcourt, *Humor: The Psychology of Living Buoyantly* (New York: Kluwer Academic, 2001), 35.

³³ John C. Meyer, *Understanding Humor through Communication: Why Be Funny, Anyway?* (Londen: Lexington Books, 2015), 4-5.

³⁴ Idem, 1.

³⁵ Barbara S. Chalou, *Struwwelpeter: Humor Or Horror? : 160 Years Later* (Lanham: Lexington Books, 2007), 35.

³⁶ Charles S. Gulas en Marc G. Weinberger, *Humor in Advertising: A Comprehensive Analysis* (New York: M.E.

De verscheidenheid aan taxonomieën maken humor daadwerkelijk een complex begrip, en de overlappingsen tussen die taxonomieën maken het begrip nog complexer. De casus van Asporaat lijkt in ieder geval de beste aansluiting te vinden bij de categorie etnische humor. Giseline Kuipers stelt dat etnische humor in Nederland rond de jaren zeventig is ontstaan, als gevolg van de grote toestroom van etnische minderheden.³⁷ Volgens Arthur Berger zijn grappen en raadsels de meest voorkomende vormen van etnische humor. Het betreft hierbij grappen en raadsels die gericht zijn op persoonlijkheidskenmerken, fysieke kenmerken, geloofsovertuigingen en gemeenschappelijke gedragingen. Deze grappen en raadsels omvatten met name stereotypes.³⁸

David Gillota onderscheidt drie manieren waarop etnische humor wordt gebruikt. Allereerst stelt hij dat etnische humor wordt ingezet om superioriteit mee uit te oefenen. Een voorbeeld hiervan zijn witte Amerikanen die grappen maken over Afro-Amerikanen, omdat ze zich superieur aan hen voelen. Daarnaast wordt etnische humor ingezet om over onbesproken gevoeligheden te praten. Deze vorm is gebaseerd op de zogeheten agressietheorie van Sigmund Freud. Bij de laatste en meest gebruikte vorm van etnische humor bespotten individuen zichzelf, of de groepen waar zij toebehoren. Dit wordt aangeduid als zelfspot; humor die etnische minderheden voornamelijk zouden gebruiken om geaccepteerd te worden door de dominante groep.³⁹ Wat opvalt is dat de definitie van zelfspot in de literatuur ook wordt gebruikt voor andere categorieën van humor, alleen worden die anders aangeduid. Zo stelt Peter Gundelach dat ironie kan bestaan uit “humor about one self”,⁴⁰ ofwel grappen die een individu maakt over zichzelf. Daarnaast worden ook satire en sarcasme vaker in verband gebracht met humor waarin individuen de spot met zichzelf drijven.⁴¹ Tegen die achtergrond wordt zelfspot in deze studie gedefinieerd als een vorm van humor die (1) betrekking heeft op het individu zelf, of op een bepaalde groep waar hij of zij toebehoort en (2) die raakvlakken heeft met ironie, satire en sarcasme.

Nu zelfspot is gedefinieerd, kan in kaart worden gebracht wat bekend is over de functie van dit type humor. Zoals eerder in de tekst is aangegeven, beschrijven theoretici zelfspot veelal als een strategie van etnische minderheden om geaccepteerd te worden

Sharpe, 2006), 22.

³⁷ Giseline Kuipers, *Good Humor, Bad Taste: A Sociology of the Joke* (Berlijn: Mouton de Gruyter, 2006), 141.

³⁸ Arthur A. Berger, “Humor and Ethnicity,” in *The Guide to United States Popular Culture*, red. Ray B. Browne, en Pat Browne (Madison: University of Wisconsin, 2001), 419.

³⁹ Gillota, *Ethnic Humor*, 5-6.

⁴⁰ Peter Gundelach, “Humour,” in *Handbook of Social Capital: The Troika of Sociology, Political Science and Economics*, red. Gert T. Svendsen en Gunnar Lind H. Svendsen (Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2009), 103.

⁴¹ Zie onder meer: Elizabeth C. Childs, *Daumier and Exoticism: Satirizing the French and the Foreign* (New York: Peter Lang, 2004), 9.

door de dominante groep. Deze strategie krijgt door theoretici merendeels een positieve functie toegeschreven. Zo stelt Kuipers dat individuen die negatieve vooroordelen over zichzelf bespotten, laten zien dat ze 'erboven staan'.⁴² Zelfspot kan in die zin worden gezien als een verdedigingsmechanisme. Andere theoretici, zoals Arthur Berger, waarschuwen echter dat zelfspot op die manier stereotypes over etnische minderheden kan bevestigen.⁴³ Bambi Haggins wijt dit aan de kracht van taal. Met zelfspot zouden niet louter grappen of opmerkingen worden gemaakt, maar continu worden onderhandeld over etnische posities.⁴⁴ Alan Dundes schrijft zelfspot een minder belangrijke functie toe. Zelfspot zou enkel een komische reflectie bieden op bestaande vooroordelen over groepen, maar deze vooroordelen niet creëren.⁴⁵ Rebecca Krefting ontkracht deze stelling, zij stelt dat zelfspot wel degelijk vooroordelen creëert en reproduceert, in de vorm van stereotypes. Vooral als de grappenmaker een machtige positie bezit, zoals het geval is bij een televisiepersoonlijkheid.⁴⁶ Carole Cox en Paul Ephross sluiten zich hierbij aan en merken tevens op dat veel van de stereotypes in zelfspot geen duidelijk referentiekader bezitten. Zo zouden bepaalde etnische groepen bijvoorbeeld als non-punctueel worden neergezet, terwijl er geen (wetenschappelijke) bronnen zijn die dat bevestigen.⁴⁷ Volgens Homi Bhabha is dat ook niet de essentie van stereotypering. Hij stelt dat stereotypes gevormd worden door "what is already known and what must be anxiously repeated", ofwel ambivalentie. Deze ambivalentie wordt volgens hem weggenomen door stereotypes continu te herhalen, waardoor ze uiteindelijk een fixatie bereiken. Zo zouden Afrikanen bekend staan als hyperseksueel, terwijl dat wetenschappelijk niet kan worden onderbouwd.⁴⁸ Die fixaties leiden volgens George Paton tot polarisatie. Met zelfspot zou een wij-zij-constructie worden gecreëerd, die de dominante groep steeds herinnert aan wat ze niet is.⁴⁹ Holly Martin, Stephen Denning en Krefting erkennen dat zelfspot kan leiden tot polarisatie. Volgens hen zijn er echter ook manieren waarmee juist het tegenovergestelde kan worden bereikt. Martin stelt dat

⁴² Giseline Kuipers, "Satire and dignity," in *The Power of Satire*, red. Marijke M. Drees en Sonja de Leeuw (Amsterdam: John Benjamins Publishing, 2015), 24-25.

⁴³ Arthur A. Berger, *An Anatomy of Humor* (New Brunswick: Transaction Publishers, 1998), 73.

⁴⁴ Bambi Haggins, *Laughing Mad: The Black Comic Persona in Post-soul America* (New Brunswick: Rutgers University Press, 2007), 243.

⁴⁵ Dundes op citaat bij Leon Rappoport, *Punchlines: The Case for Racial, Ethnic, and Gender Humor* (Londen: Greenwood Publishing Group, 2005), 151.

⁴⁶ Rebecca Krefting, *All Joking Aside: American Humor and Its Discontents* (Baltimore: Johns Hopkins University Press, 2014), 180.

⁴⁷ Carole B. Cox en Paul H. Ephross, *Ethnicity and Social Work Practice* (New York: Oxford University Press, 1998), 52.

⁴⁸ Bhabha op citaat bij Julia Brillling, "Blackface en Vogue: Racialized Representations in the Fashion Magazine," in *Women's Magazines in Print and New Media*, red. Noliwe Rooks et al. (New York: Routledge, 2016), 209.

⁴⁹ George Paton, "Humor and ethnicity," in *Dictionary of Race and Ethnic Relations*, red. Ellis Cashmore (Londen: Routledge, 2002), 162.

zelfspot een verbindende functie kan hebben als het negatieve opvattingen over etnische minderheden ombuigt in positieve.⁵⁰ Dit kan bijvoorbeeld door op een komische, impliciete manier kritiek te uiten op de dominante groep of onrechtvaardigheden in de maatschappij. Martin beschrijft hierbij als voorbeeld de volgende grap die door een Afro-Amerikaan wordt gemaakt:

"(...) Lord how come I'm so black?"

"(...) The sun in Africa."

"(...) How come my hair is so nappy?"

"(...) The sun in Africa."

"(...) Lord what (...) am I doing in Chicago?"⁵¹

In dit voorbeeld vraagt een Afro-Amerikaan, naar aanleiding van discriminatie en uitsluiting door de dominante groep, hoe hij aan zijn uiterlijk komt. Hij bekritiseert dit vervolgens impliciet met een verwijzing naar de slavernij. Denning veronderstelt een gunstige functie van zelfspot als hierin realistische gevoeligheden, zoals stereotypes, worden vermeden.⁵² De nadruk dient volgens hem te liggen op sterke verborgen punten van individuen. Krefting ten slotte gelooft dat de functie van zelfspot samenhangt met het publiek. Zij gebruikt bij haar uitleg als voorbeeld de etnische groep Latijns-Amerikanen, en stelt daarover: "A Latino comic to a majority Latino audience (...) does not necessarily function in the same way as when a racial minority performs minstrelsy for a mainly white or mixed audience." Ze stelt dus dat de functie van zelfspot wordt bepaald door de verhouding en de dynamiek tussen de grappenmaker en zijn publiek. Krefting veronderstelt dat zelfspot onder etnische minderheden verbindend kan werken. Ze waarschuwt echter dat etnische zelfspot voor een wit of gemengd publiek het tegenovergestelde kan bereiken.⁵³

De beschreven perspectieven over de functie van zelfspot zijn zeer uiteenlopend. Daarom is het volgens discoursanalisten belangrijk om ook te kijken naar de context. Volgens hen kan taal niet enkel worden begrepen in termen van formele semantische betekenissen, de context is eveneens belangrijk.⁵⁴ In het volgende hoofdstuk wordt

⁵⁰ Holly E. Martin, *Writing Between Cultures: A Study of Hybrid Narratives in Ethnic Literature of the United States* (Jefferson: McFarland, 2011), 118.

⁵¹ Idem.

⁵² Stephen Denning, *The Leader's Guide to Storytelling: Mastering the Art and Discipline of Business Narrative* (San Francisco: John Wiley & Sons, 2005), 217.

⁵³ Rebecca Krefting, *Joking Aside*, 218.

⁵⁴ Michael Billig, "Comic Racism and Violence," in *Beyond a Joke: The Limits Of Humour*, red. Sharon Lockyer en Michael Pickering (New York: Springer, 2005), 31.

daarom stilgestaan bij datgene wat in Nederland bekend is over zelfspot. Hierbij wordt als vertrekpunt eerst de representatie van etnische minderheden behandeld.

3. Etnische minderheden op de Nederlandse televisie

De representatie van etnische minderheden op de Nederlandse televisie is een vraagstuk waar groeiende belangstelling voor is. Theoretici hebben in het verleden verschillende betekenissen aan deze representatie toegeschreven. Van het koloniale tijdperk tot aan de moderne tijd hebben zij geprobeerd het fenomeen te duiden. In dit hoofdstuk volgt een beschrijving van de bestaande inzichten, en de wijze waarop deze plaats krijgen in het onderzoek.

3.1 Etniciteit en representatie

Lulu N. Helder is een van de eerste theoretici in Nederland die onderzoek heeft gedaan naar de representatie van etniciteit. Een van haar opvallendste bevindingen is dat zwarten ten tijde van het kolonialisme vrijwel absent waren in de populaire cultuur. De representaties van deze etnische minderheid hadden volgens haar een racistisch karakter. Helder verwijst hierbij onder meer naar strips van Kuifje en Sjors en Sjimmie, waarin zwarten als karikaturen werden neergezet.⁵⁵ Theoretici hebben ook onderzoek gedaan naar de representaties van etnische minderheden die na het koloniale tijdperk werden getoond. Liesbet van Zoonen merkt in 2004 op dat zwarte Nederlanders nauwelijks worden gerepresenteerd op televisie. Bovendien stelt ze dat zwarten in die tijd veelal werden neergezet als een problematische groep die verschilde van de witte Nederlander. Van Zoonen spreekt van een zogenaamde wij-zij-constructie, die vooral bij negatieve gebeurtenissen zichtbaar werd. Zo zouden de zwarte voetballers in het Nederlands elftal worden aangeduid als 'onze jongens' bij het behalen van goede resultaten, maar bij het tegenovergestelde als een aparte probleemgroep worden neergezet.⁵⁶ Ook Marijn Kraak ziet een wij-zij-constructie bij de representatie van etnische minderheden. Volgens hem is dit een Europese verbeelding die in het koloniale tijdperk is ontstaan. Net als in die tijd zou de witte Nederlander zijn eigen identiteit vormen door datgene wat hij niet is: de ander. Kraak verwijst hierbij naar het televisieprogramma GROETEN UIT DE RIMBOE, waarbij witte Nederlanders hun identiteit (normaal, beschaafd) verkrijgen door tegenstellingen met Afrikanen (abnormaal,

⁵⁵ Lulu N. Helder, "Over swarten, Mooren, Negerknechten en andere producten van koloniale macht," in *Sinterklaasje, Kom Maar Binnen Zonder Knecht*, red. Lulu Helder en Scotty Gravenberch (Berchem: Epo, 1998), 45-46.

⁵⁶ Liesbet van Zoonen, *Media, cultuur & burgerschap: een inleiding* (Apeldoorn: Het Spinhuis, 2004), 100.

wild).⁵⁷ Een andere opvallende bevinding is afkomstig van Sonja de Leeuw. Behalve dat zij in 2006 eveneens een onderrepresentatie van etnische minderheden waarneemt (specifiek in komedie), beschrijft ze ook een ander probleem. Programmamakers van soaps zouden de multiculturele maatschappij uitbeelden, maar niet weergeven hoe mensen daarin samenleven. De representaties van de Nederlandse samenleving zouden vooral vanuit het perspectief van de witte Nederlander zijn gemaakt.⁵⁸ Alexander Dhoest komt tot dezelfde bevinding en wijst op een onderzoek uit 2006, waarin de representatie van etnische minderheden is geëvalueerd. Het aanwezige kijkpanel was niet tevreden over de geringe 'positieve' representaties van zichzelf. De panelleden konden zich niet met de karakters identificeren, omdat hun culturele verschillen waren 'uitgewist'.⁵⁹ Volgens Floris Müller, Fadi Hirzalla en Van Zoonen zijn dergelijke misrepresentaties vaak een reflectie van de obstakels waar programmamakers tegenaan lopen. Ze refereren hierbij aan een interview met een van de makers van de soap GOEDE TIJDEN, SLECHTE TIJDEN. Hierin geeft de programmamaker aan dat de representatie van een etnische minderheid een groot dilemma vormt: het tonen van verschillen kan leiden tot stereotypering, en met het tonen van overeenkomsten zou de representatie te 'wit' kunnen zijn.⁶⁰ Volgens Dhoest is hier sprake van wat Hall aanduidt als de 'burden of representation': beperkte representaties van etniciteiten die voor een gehele groep moeten gelden (maar dat niet kunnen).⁶¹ Joost de Bruin heeft ook onderzoek gedaan naar dit thema. Volgens hem zijn etnische minderheden in de geschiedenis van de Nederlandse televisie in vier frames gerepresenteerd: assimilatie, exotisch, discriminatie en complex. In het assimilatieframe is de etnische achtergrond van personages niet zichtbaar. Bij het exotische frame worden etnische kenmerken juist benadrukt. In het discriminatieframe is het personage gecentraliseerd rondom het thema discriminatie. Het complexe frame, ten slotte, tracht etniciteiten te construeren waarover nog weinig bekend is.⁶²

De problematiek rondom de representatie van etnische minderheden is nog

⁵⁷ Marijn Kraak, *Groeten uit de rimboe? een onderzoek naar de realitysoaps Groeten uit de Rimboe en Groeten Terug* (Amsterdam: Aksant, 2010), 46-47.

⁵⁸ Sonja de Leeuw, "Television Fiction and Cultural Diversity: Strategies for Cultural Change," in *European Film and Media Culture*, red. Lennard Højbjerg en Henrik Søndergaard (Kopenhagen: Museum Tusulanum Press, 2006), 99-100.

⁵⁹ Alexander Dhoest, "Struggling with Multiculturalism? Cultural Diversity in Flemish Public Broadcasting Policies and Programmes," in *National Conversations: Public Service Media and Cultural Diversity in Europe*, red. Karina Horsti et al. (Bristol: Intellect, 2006), 116-117.

⁶⁰ Floris Müller, Fadi Hirzalla en Liesbet van Zoonen, "Multicultureel Televisie-Entertainment: Invloed, verantwoordelijkheid en ambivalenties van programmamakers van entertainment over islam en intergratie," in *Popvirus: popularisering van religie en cultuur*, red. Monique Aerts et al. (Amsterdam: Aksant, 2009), 88.

⁶¹ Dhoest, "Struggling with Multiculturalism," 117.

⁶² Joost de Bruin, *Multicultureel drama? Populair Nederlands televisiedrama, jeugd en etniciteit* (Amsterdam: Otto Cramwinckel Uitgeverij, 2005), 73-75.

steeds een actueel thema in Nederland: van heftige discussies over de oorsprong van Zwarte Piet,⁶³ tot tv-presentatoren als Simons en Matroos, die stellen dat binnen het televisielandschap geen tot weinig ruimte is voor diversiteit.⁶⁴ Enkele theoretici merken echter op dat etnische minderheden in toenemende mate zelfspot (en humor an sich) inzetten om alsnog hun etniciteit te laten gelden.⁶⁵

3.2 Zelfspot

Etniciteit en humor zijn begrippen die in de Nederlandse literatuur vaker met elkaar in verband zijn gebracht. Al in 2006 merkte De Leeuw op hoe BRADAZ, een humoristische serie over de levens van Surinamers, werd ingezet als tegenhanger voor de negatieve representaties van immigranten. De Leeuw stelt dat in die serie goed werd ingespeeld op de complexiteit van de representatie van zwarten. De serie benadrukt namelijk de diversiteit binnen de etnische groep. Het tonen van deze gelaagdheid zou een goede strategie zijn om machtsrelaties proberen te verschuiven.⁶⁶

Kuipers introduceerde in 2009 de term etnische humor. Hiermee werd gerefereerd aan grappen over etnische groepen. Volgens Kuipers heeft dit type humor een omstreden karakter, omdat het bepaalde gevoeligheden over etnische groepen kan blootleggen. Een voorbeeld hiervan is het inspelen op stereotypes over bepaalde groepen in Nederland.⁶⁷ Kuipers onderscheidt twee vormen van etnische humor: niet-kwetsende humor en kwetsende humor. Niet-kwetsende humor is gericht op groepen met soortgelijke kenmerken. Dit zijn in Nederland bijvoorbeeld de stupide grappen die worden gemaakt over Belgen. Kwetsende humor daarentegen is gericht op groepen die wezenlijk verschillen van Nederlanders (zoals immigranten).⁶⁸ Kuipers stelt dat etnische grappen in ieder geval altijd een weerspiegeling zijn van de sociale status. Marokkanen en Antillianen – die beiden een lage sociale status hebben – zijn het doelwit van grappen over criminaliteit. Surinamers waren in het verleden ook doelwit van dat soort humor, maar dat veranderde toen zij een hogere sociale status verworven. Omdat Surinamers daardoor meer op Nederlanders ‘lijken’, zouden met name stupide, niet-kwetsende grappen over hen worden gemaakt (net als over Belgen).⁶⁹ Dat grappen over

⁶³ Zwarte Piet wordt aangehaald omdat deze figuur ook zichtbaar is (of wordt besproken) in verschillende tv-programma's die rond de Sinterklaasviering worden uitgezonden.

⁶⁴ Mediacourant, "Sylvana Simons: 'Televisie is en blijft wit.'" De Jong, "Diana Matroos: 'Bij RTL legde een chef een handje pepernoten op mijn bureau'."

⁶⁵ Giselinde Kuipers, "Ethnic Humour and Ethnic Politics in the Netherlands: The Rules and Attraction of Clandestine Humour," in *The Politics of Humour: Laughter, Inclusion, and Exclusion in the Twentieth Century*, red. Martina Kessel en Patrick Merziger (Toronto: University of Toronto Press, 2009), 188.

⁶⁶ De Leeuw, "Television Fiction and Cultural Diversity," 100.

⁶⁷ Kuipers, "Ethnic Humour," 178.

⁶⁸ Idem.

⁶⁹ Idem, 182-183.

etnische minderheden omstreden zijn, betekent echter niet dat ze niet worden gemaakt. Zo vertolkte de Nederlandse presentatrice Wendy van Dijk in 2009 het Antilliaanse typetje Lucretia op televisie. Het feit dat deze representatie de nodige kritiek heeft gehad,⁷⁰ benadrukt de gevoeligheid van dat soort etnische grappen en waarom deze voornamelijk in de privésfeer worden gemaakt.⁷¹ Kuipers en andere theoretici merken op dat etnische humor veelal afkomstig is van minderheidsgroepen zelf, in de vorm van zelfspot. Volgens Kuipers is het een ongeschreven regel dat alleen minderheidsgroepen dat soort grappen mogen maken.⁷²

Volgens theoretici zijn er door de jaren heen verschillende Nederlandse televisieprogramma's gemaakt waarin zelfspot door etnische minderheden wordt gebruikt. Zo wijst Patricia D. Gomes op het tv-programma SURINAMERS ZIJN BETER DAN TURKEN (2002), waarin grappen worden gemaakt over etnische minderheidsgroepen. Hierin wordt onder meer de grap gemaakt dat als Surinamers en Turken kinderen krijgen, deze te lui zijn om te stelen. Volgens Gomes dragen dergelijke grappen bij aan een vreedzame ontwikkeling van de multiculturele etnische samenleving, waarin de machtsafstanden tussen groepen worden verkleind.⁷³ Zelfspot krijgt ook door Kuipers een positieve functie toegeschreven. De kracht van zelfspot is volgens haar goed zichtbaar in de Nederlandse film SHOUF SHOUF HABIBI uit 2004 (waar ook een tv-serie van is gemaakt). Zelfspot zou in deze film op een effectieve manier worden ingezet. SHOUF SHOUF HABIBI zou stereotypes niet gewoonweg aanhalen of herhalen, maar hiermee spelen, met als gevolg dat negatieve opvattingen over de etnische groep deels worden vernietigd.⁷⁴

Zoals eerder in de tekst is beschreven, suggereert Kuipers dat zelfspot onder etnische minderheden geen grenzen kent. Stand-up-comedian Howard Komproe benadrukt echter dat dit wel zo is. In 2012 introduceerde hij via Twitter de 'negerdag'. De negerdag was bedoeld als zelfspot; witte Nederlanders mochten op die dag onder meer een gouden ketting dragen en een buitenvrouw hebben. De comedian kreeg hierna echter een regen van kritiek over zich heen.⁷⁵ Het voornaamste probleem was dat witte Nederlanders zwarte mensen confronteerden met de grap. Zo werden zwarte mensen op straat met de nieuwe 'feestdag' gefeliciteerd.⁷⁶ Dit voorbeeld illustreert het gevaar

⁷⁰ Michael O. Sharpe, "Race, Color, and Nationalism in Aruban and Curaçaoan Political Identities," in *Dutch Racism*, red. Philomena Essed en Isabel Hoving (Amsterdam: Editions Rodopi, 2014), 124-125.

⁷¹ Kuipers, "Ethnic Humour," 176.

⁷² Idem, 188.

⁷³ Patricia D. Gomes, *Over 'natuurgenoeten' en 'onwillige honden'. Beeldvorming als instrument voor uitbuiting en onderdrukking in Suriname 1842-1862* (Amsterdam: Aksant, 2003), 1.

⁷⁴ Kuipers, "Ethnic Humour," 189-190.

⁷⁵ Howard Komproe, *De grens van de grap* (Amsterdam: Atlas Contact, 2013), 4-6.

⁷⁶ Idem, 42.

dat volgens Peter Verstraten schuilt in zelfspot; vooroordelen kunnen worden bevestigd. Hij stelt dat zelfspot in films als *SHOUF SHOUF HABIBI* stereotypes reproduceert. Door de nadruk op humor zou bovendien geen tot nauwelijks ruimte zijn voor kritische reflectie. Bestaande vooroordelen zouden daarmee niet worden geproblematiseerd, zoals Gomes stelt, maar enkel als basis dienen voor humor.⁷⁷ Wel ziet Verstraten een wezenlijk verschil tussen de manier waarop zelfspot wordt toegepast in *SHOUF SHOUF HABIBI* en de Nederlandse film *ALLEEN MAAR NETTE MENSEN* (2012). In de eerstgenoemde film zou de Nederlandse cultuur niet louter belachelijk worden gemaakt. De zelfspot zou deel uitmaken van de formele structuur van de film, in tegenstelling tot in *ALLEEN MAAR NETTE MENSEN*, waarin gewoonweg alles belachelijk wordt gemaakt en een kritisch perspectief ontbreekt.⁷⁸

Dit hoofdstuk heeft laten zien dat etnische minderheden een geschiedenis van absentie, onderrepresentatie en misrepresentatie kennen op de Nederlandse televisie. De problematiek omtrent de representatie van etnische minderheden speelt al sinds de vorige eeuw. Wat opvalt is dat de beschreven inzichten veelal zijn toegespitst op het genre drama. Er is echter niets bekend over latenight-talkshows, of überhaupt over een van de genres die door Asporaat worden gepresenteerd, terwijl juist in die genres zich misschien een belangrijke verschuiving voordoet. Desondanks zullen bepaalde inzichten wel worden ingezet in het onderzoek.

Om (mogelijke) veranderingen op het gebied van representatie te helpen identificeren, worden allereerst de inzichten van Van Zoonen en Kraak gebruikt. In navolging van die theoretici wordt nagegaan in hoeverre de programma's van Asporaat een wij-zij-constructie bezitten. Het frames-concept van De Bruin wordt niet gebruikt, omdat de focus op etnische zelfspot een vertekend beeld kan opleveren. Daarnaast wordt nagegaan in hoeverre humor – zoals dat door De Leeuw werd verkondigd – nog kan worden beschouwd als een tegenhanger voor negatieve representaties. Ten slotte wordt antwoord gezocht op een vraag die de inzichten van Kuipers en Verstraten oproept, en die luidt: Wordt met stereotypes en vooroordelen gespeeld of worden deze slechts herhaald? Deze vraag en de andere genoemde punten worden als aandachtspunten meegenomen in de discoursanalyse, die in het volgende hoofdstuk centraal staat.

⁷⁷ Peter Verstraten, *Humour and irony in Dutch post-war fiction film* (Amsterdam: Amsterdam University Press, 2016), 98.

⁷⁸ Idem, 101-102.

4. Discoursanalyse

Dit hoofdstuk staat in het teken van de discoursanalyse. Hierin wordt eerst een uitleg gegeven van de termen discours en discoursanalyse. Daarna wordt een uitgebreide beschrijving gegeven van de discourestheorie van Laclau en Mouffe, die wordt gebruikt bij het uitvoeren van de discoursanalyse in dit onderzoek.

4.1 Discours en discoursanalyse

De term discours wordt binnen verschillende disciplines gebruikt en kent meerdere definities.⁷⁹ Dit onderzoek gebruikt als startpunt de definitie die Marianne Jørgensen en Louise Philips hiervoor hanteren. Discours is volgens hen: “A particular way of talking about and understanding the world (or an aspect of the world).”⁸⁰ Discours kan in beginsel dus worden beschouwd als een manier waarop mensen praten over de wereld (en aspecten daarvan) en de wijze waarop ze die duiden.

Een discoursanalyse is een onderzoek naar deze processen van betekenisgeving. De discoursanalyse is niet enkel een methodologie voor data-analyse. Aan de basis van de discoursanalyse ligt altijd een theorie waarop de methodologie zich baseert.⁸¹ De discoursanalyse kent verschillende benaderingen, waarvan de meeste passen binnen de sociaal-constructivistische traditie.⁸² Deze stroming heeft als uitgangspunt dat sociale processen een actieve rol spelen bij het construeren van de wereld, identiteiten en sociale relaties.⁸³

In het spectrum van discoursanalyses onderscheiden Jørgensen en Philips twee uitersten. Enerzijds wordt analyse verricht naar alledaagse discoursen en anderzijds naar abstracte discoursen. Bij de eerstgenoemde analyse is aandacht voor de manier waarop discoursen in alledaagse situaties worden gevormd. De tweede benadering kijkt naar overkoepelende discursieve praktijken. Dit zijn abstracte discoursen die op een specifiek moment binnen een bepaalde context in kaart worden gebracht.⁸⁴

4.2 Ernesto Laclau en Chantal Mouffe - discourestheorie

Het onderzoek is gericht op abstracte discoursen. Er wordt namelijk in een specifieke periode onderzocht hoe een etniciteit discursief wordt geconstrueerd in de media.⁸⁵ De poststructuralistische discourestheorie van Ernesto Laclau en Chantal Mouffe biedt

⁷⁹ Jørgensen en Phillips, *Discourse Analysis*, 1.

⁸⁰ Idem.

⁸¹ Idem, 3-4.

⁸² Idem, 3.

⁸³ Idem, 5-7.

⁸⁴ Idem, 19-20.

⁸⁵ NB In verschillende televisieprogramma's van Jandino Asporaat.

handvatten voor een dergelijk onderzoek. Deze theorie heeft als uitgangspunt dat de sociale wereld een web van processen is, waarin betekenis wordt geproduceerd, gereproduceerd en getransformeerd.⁸⁶ De discoursstheorie is geïnspireerd door twee theoretische tradities; het marxisme en het structuralisme. Het marxisme is gebruikt als startpunt om na te denken over de sociale samenleving.⁸⁷ Hierbij vertrekken Laclau en Mouffe vanuit de marxistische notie dat iedere samenleving zich kenmerkt door een conflict tussen machtigen en onmachtigen. Ze verwerpen echter het economisch determinisme van het marxisme, waarbij een infrastructuur bepalend zou zijn voor een superstructuur, en stellen daarentegen dat discours constitutief is voor alle aspecten van de wereld, en daarmee ook voor de economie.⁸⁸

Laclau en Mouffe hebben het structuralisme gebruikt voor een theorie over betekenisgeving. Net als structuralisten zien ze taal als een systeem van tekens dat de sociale wereld construeert.⁸⁹ Taaluitingen worden hierbij niet gezien als loutere reflecties van een bestaande realiteit. Verondersteld wordt dat fysieke objecten bestaan, maar dat deze hun betekenis verkrijgen door een discours.⁹⁰ Laclau en Mouffe delen ook de structuralistische visie dat taaltekens betekenis krijgen door hun verschil met andere tekens. Structuralisten, zoals Ferdinand De Saussure, spreken hierbij echter van een gefixeerde, stabiele betekenis, terwijl Laclau en Mouffe veronderstellen dat de betekenis van taal tijdelijk en contextafhankelijk is.⁹¹ Zo zou er bijvoorbeeld geen vaste betekenis zijn voor het begrip 'bank', omdat de woorden 'geldinstelling' en 'interieur' hier beide een andere betekenis aan kunnen geven. Volgens Laclau en Mouffe is er voortdurend een discursieve strijd tussen discourses voor hegemonie – een dominant perspectief over een aspect van de sociale wereld.⁹² Doordat Laclau en Mouffe discours een polemisch karakter toeschrijven, kan een verandering in betekenisgeving worden onderzocht. Hier kan met de traditionele structuralistische benadering geen inzicht in worden verkregen.⁹³

4.3 Discourstheorieconcepten

De notie van discours als tijdelijke fixatie van betekenis is door Laclau en Mouffe vertaald naar verschillende concepten, beginnend bij het concept *elements*. Dit zijn lege tekens die de potentie hebben om in een discours te worden opgenomen. Deze elements

⁸⁶ Idem, 24-25.

⁸⁷ Idem, 25.

⁸⁸ Idem, 33.

⁸⁹ Idem, 25.

⁹⁰ Idem.

⁹¹ Idem, 29.

⁹² Idem, 7.

⁹³ Idem, 30.

transformeren naar *moments* als ze worden gearticuleerd in een discours en een tijdelijke betekenis krijgen. Daarnaast spreken Laclau en Mouffe ook over *nodal points*, dit zijn geprivilegieerde tekens waar omheen een bepaald discours wordt gevormd. Deze tekens zijn in beginsel leeg, en daardoor zijn ze dus ook elements. Alleen worden de nodal points dan aangeduid als *floating signifiers*; centrale tekens waar verschillende discourses betekenis aan proberen te geven. Alle mogelijkheden die door een discours worden uitgesloten, vormen samen *the field of discursivity*. Die uitgesloten mogelijkheden vormen altijd een potentiële bedreiging voor de fixatie van betekenis.⁹⁴

4.4 Discours, identiteit en de chain of equivalence

Zoals eerder in de tekst is aangegeven, veronderstellen Laclau en Mouffe dat er niets buiten discours bestaat. Dit betekent dat identiteiten ook worden gevormd door discours.⁹⁵ De essentialistische gedachte dat identiteiten tot stand komen door interne en aangeboren eigenschappen, wordt dus verworpen.⁹⁶ Laclau en Mouffe stellen dat de identiteit van een individu wordt bepaald door de subjectpositie die hij in een discours inneemt. Deze posities zijn gefragmenteerd, omdat individuen zich in meerdere discourses bevinden en daarin verschillende rollen aannemen.⁹⁷ Een individu dat bij de dokter langsgaat, bevindt zich bijvoorbeeld in het medische discours, en positioneert zichzelf hierin als patiënt. De verwachte gedragingen van de patiënt worden gearticuleerd in het medische discours. Laclau en Mouffe stellen verder dat identiteit geen op zichzelf staande entiteit is, maar relationeel wordt geconstrueerd.⁹⁸ De identiteit van een individu wordt bepaald door datgene wat hij niet is, ofwel een sociaal antagonisme. De theoretici stellen dat de discursieve constructie van een identiteit in een zogeheten chain of equivalence plaatsvindt.⁹⁹ Dit is een keten waarin *elements* (ofwel lege tekens) gelijk worden geschakeld en worden afgezet tegen een negatieve identiteit. De elementen verkrijgen dus hun betekenis in combinatie met andere tekens, en verliezen daarbij hun specifieke karakter.¹⁰⁰ In het volgende hoofdstuk wordt beschreven hoe de discoursstheorie van Laclau en Mouffe wordt ingezet bij de uitvoering van de discoursanalyse. De verdere aanpak van het onderzoek komt ook hierin aan bod.

⁹⁴ Idem, 26-27.

⁹⁵ Idem, 40.

⁹⁶ Idem, 41.

⁹⁷ Idem.

⁹⁸ Idem, 42.

⁹⁹ Idem, 42-43.

¹⁰⁰ Idem, 43.

5. Methode

Dit hoofdstuk beschrijft hoe het onderzoek naar de casus van Asporaat wordt uitgevoerd. Hierbij wordt eerst stilgestaan bij de uitvoering van de literatuurstudie. Daarna wordt uitgelegd welke data in het onderzoek worden gebruikt en hoe deze worden bestudeerd met de discoursanalyse.

5.1 Literatuurstudie en dataverzameling

In de eerste fase van het onderzoek wordt een literatuurstudie gedaan naar het dominante discours over etnische minderheden op de Nederlandse televisie. Hierbij worden, zoals de eerste deelvraag verlangt, de belangrijkste inzichten daarover samengevat. Ook worden data verzameld voor de discoursanalyse. Hierbij wordt een transcriptie gemaakt van casusmateriaal, dat bestaat uit vier afleveringen van twee verschillende tv-programma's van Asporaat, te weten DE DINO SHOW en DINO. Een corpus van acht afleveringen lijkt voldoende om een interpretatie te geven van de manier waarop zelfspot functioneert bij de representatie van de etniciteit van Asporaat. In de transcriptie worden zowel de talige als niet-talige uitingen beschreven die blijk geven van zelfspot. De keuze voor de te onderzoeken afleveringen is daarbij willekeurig. Dit heeft als beperking dat als de afleveringen onvoldoende of te veel data opleveren, van dit richtaantal moet worden afgeweken.¹⁰¹

5.2 Data-analyse

In de tweede fase worden de transcripties onderworpen aan een discoursanalyse. Hierin wordt gekeken naar de manier waarop de zelfspottende uitingen van Asporaat en zijn etniciteit zich tot elkaar verhouden. Laclau en Mouffe reiken geen specifieke methodologie aan om een discoursanalyse uit te voeren.¹⁰² Wel hebben ze een aantal vragen geformuleerd die als startpunt in de analyse gebruikt worden. Dat zijn "Welke tekens hebben een geprivilegieerde status (nodal points)?", "Hoe worden de nodal points gedefinieerd in relatie tot andere tekens in een discours?" en "Hoe worden nodal points door andere discourses gedefinieerd?".¹⁰³ Eerst worden dus de nodal points in de zelfspot van Asporaat geïdentificeerd, ofwel de bevoorrechte thema's waar een bepaald discours omheen wordt gevormd. Daarna wordt gekeken hoe deze thema's in andere dominante discourses betekenis krijgen. In het onderzoek wordt ten slotte ook gebruikgemaakt van het concept chain of equivalence. Hiermee wordt gekeken op welke

¹⁰¹ De programma's worden op de websites van de NPO en RTL geraadpleegd.

¹⁰² Jørgensen en Phillips, *Discourse Analysis*, 49-50.

¹⁰³ Idem, 29-30.

manier de zelfspot van Asporaat elementen aan elkaar gelijkschakelt, en wat voor negatieve identiteit daartegenover wordt geplaatst.¹⁰⁴ De inzichten uit de discoursanalyse komen in het volgende hoofdstuk aan bod, gevolgd door een uitleg van het fenomeen: ofwel een interpretatie van de manier waarop zelfspot functioneert bij de representatie van de etniciteit van Asporaat.

¹⁰⁴ Idem, 42-43.

6. Zelfspot en de constructie van etniciteit

Vanaf 2011 tot heden presenteert Asporaat verschillende programma's op de Nederlandse televisie. Hiertoe behoren onder meer de DINO SHOW (NTR) en DINO (RTL5), een adaptatie daarvan.¹⁰⁵ De formule van het oude format is bij RTL vrijwel onveranderd gebleven. Evenals de versie van NTR bestaat de show uit interviews met gasten, spelrubrieken en sketches met typetjes.¹⁰⁶ Wel zijn deze aspecten bij RTL in een andere vorm gegoten. Zo heeft het programma van Asporaat voor het eerst een wit typetje, genaamd Gerrie, die een oma symboliseert. Gerrie is toegevoegd aan de vaste populaire typetjes, zoals Judeska, een ordinaire Antilliaanse fastfoodmedewerker.¹⁰⁷ In dit hoofdstuk wordt nagegaan hoe zijn zelfspottende uitingen in DINO en de DINO SHOW zich verhouden tot zijn etniciteit.¹⁰⁸ Dit wordt gedaan middels een bespreking van de overkoepelende thema's in de programma's (ook wel nodal points genoemd), waar een discours omheen wordt gevormd. Hierbij wordt ook gerefereerd aan bestaande discourses waarmee een verband wordt gezien. Deze discourses zijn in geen geval uitputtend, omdat dat niet past binnen de bandbreedte van deze studie.

6.1 Criminaliteit versus etniciteit

Het eerste thema dat sterk naar voren komt in de programma's van Asporaat is criminaliteit. Wat opvalt is dat de presentator dit thema vaak met zichzelf in verband brengt. Een specifiek voorbeeld hiervan is wanneer acteur Nasrdin Dchar te gast is bij de DINO SHOW, en met Asporaat spreekt over zijn Gouden Kalf.

Asporaat: "Is de Gouden Kalf van echt goud?"

Dchar: "Dat kan ik niet zeggen."

Asporaat: "Omdat ik Antilliaan ben (...). Jij bent hier toch, mijn neefjes thuis bij jou!"

Asporaat suggereert hier dat Dchar hem vanwege zijn afkomst niet vertrouwt; als hij de waarde van het Gouden Kalf weet, zou hij het kunnen stelen. Asporaat bevestigt de notie van stelen vervolgens door te zeggen dat zijn neefjes al bij Dchar thuis zijn. Soortgelijke grappen waarin Asporaat zichzelf in verband brengt met criminaliteit komen terug in de

¹⁰⁵ "Biografie Jandino."

¹⁰⁶ Telegraaf, "Nieuwe talkshow voor Jandino Asporaat," *Telegraaf*, 25 augustus 2015, geraadpleegd 26 oktober 2016, http://www.telegraaf.nl/filmenuitgaan/rty/24413198/_Nieuwe_talkshow_Jandino_.html.

¹⁰⁷ Daisy Heyer, "Judeska komt terug in RTL 5-show DINO," *Metro*, 2 november 2015, geraadpleegd 26 oktober 2016, <http://www.metronieuws.nl/showbizz/2015/11/judeska-komt-terug-in-rtl-5-show-dino>.

¹⁰⁸ De volledige transcripties en de audiovisuele bronnen daarvan zijn in de bijlage opgenomen (zie pagina 42).

onderstaande voorbeelden uit afleveringen van het programma DINO, met mediamagnaat John de Mol en de Nederlandse zangeres Ayden.

De Mol: "Als jij vloeiend Duits spreekt, dan zorg ik dat jij op de Duitse tv komt."

Asporaat: "Maar dan niet op Opsporing verzocht toch?"

Jandino: "Je bent sinds kort op jezelf gaan wonen?"

Ayden: "Zo je hebt wel huiswerk gedaan."

Jandino: "Ja ik volg jou, met proces verbaal mag ik eigenlijk de straat niet in."

Hoewel deze opmerkingen een humoristische insteek hebben, verbindt Asporaat hiermee zijn etniciteit aan het nodal point crimineel. Opvallend is dat hij datzelfde doet bij Surinamers en Turken. Zo vraagt hij in de DINO SHOW waarom de Surinaamse zanger Damaru geen gesloten voertuig kan openbreken, hij is immers Surinamer, en waarom de actrice Toprak Yalçiner als Turk geen geweld heeft gebruikt om een rol te bemachtigen in een televisieprogramma. Op deze manier wordt criminaliteit gedefinieerd als iets waar Antillianen, Surinamers en Turken zich schuldig aan maken. Dat de definitie die Asporaat construeert nog veelomvattender is, wordt duidelijk uit de volgende opmerking die Asporaat maakt in de DINO SHOW:

"Iedereen zou eens een keer moeten wakker worden als een Marokkaan, om te zien hoe hard wij het hebben. (...). Hallo, als Antilliaan zitten wij ook niet ver ernaast."

In dit gesprek vindt een chain of equivalence plaats, waarbij Asporaat zijn identiteit gelijkstelt aan die van een Marokkaan. In die zin kunnen Marokkanen dus ook als crimineel worden beschouwd. Criminaliteit wordt in andere discoursen ook in verband gebracht met etnische minderheden. Zo wordt in het dominante discours over criminaliteit beweerd dat zij, en dan met name Marokkanen, sterk vertegenwoordigd worden in de criminaliteitsstatistieken.¹⁰⁹ Het lijkt hier alsof deze discoursen enkel door Asporaat worden gereproduceerd. In het onderstaande gesprek tussen Asporaat en een slachtoffer van een overval, blijkt echter dat dat niet het geval is:

¹⁰⁹ Roanne van Voorst, *Jullie zijn anders als ons: jong en allochtoon in Nederland* (Amsterdam: De Bezige Bij, 2010), 45.

Asporaat: “Weet u wat voor soort jongens het waren?”

Wiebers: “Het waren bruine jongens, een beetje donkerkleurig.”

Asporaat (kijkt meesmuilend naar de camera): “Mevrouw Wiebers, dit is juist het moment om die anderen de schuld te geven toch? Waren het niet Volendammers?”

In dit fragment uit de DINO SHOW vraagt Asporaat aan het slachtoffer of ze de daders van de overval kan omschrijven. De chain of equivalence die het slachtoffer maakt, is weer te geven als crimineel-geweld-donkere mannen. De gelijkschakeling heeft dus ook betrekking op de identiteit van Asporaat. Met de woorden “dit is juist het moment om die anderen de schuld te geven” suggereert Asporaat dat zwarte mannen doorgaans al in verband worden gebracht met criminaliteit. Die woorden suggereren bovendien dat zijn show daar verandering in kan brengen. Asporaat uit hier dus impliciet kritiek op die representaties. Ook beschrijft hij het antagonisme waarbij die representaties niet bestaan, met de woorden ‘anderen’ en ‘Volendammers’. De dominante discoursen over criminaliteit en etnische minderheden worden in dit geval dus ook uitgedaagd.

6.2 Onbekwaamheid en humor

Een ander dominant element in de programma’s van Asporaat is onbekwaamheid. Dit aspect komt onder meer naar voren wanneer Dan Karaty te gast is bij de DINO SHOW, en Asporaat het volgende zegt:

“Let me say up front I’m a little bit nervous because normally I do this show in ‘het Nederlands’ en dáár heb ik al moeite mee en uh so now I have to do it in ‘het Engels’. Mijn Engels is not so ‘goed’.”

De samenvoeging van Nederlandse en Engelse woorden is komisch bedoeld. Het laat echter ook de onbekwaamheid van Asporaat zien op het gebied van taal. Dat is ook het geval in een sketch van het Antilliaanse typetje Judeska in de DINO SHOW, waarin zij de volgende conversatie voert met een klant:

Klant: “Sorry dat ik me er even mee bemoei. Het is niet die salaris maar het is dat salaris, je gebruikt het verkeerde aanwijzend voornaamwoord en het is ook niet gestoord met een d maar met een t, dit klopt niet hoor.”

Judeska: “Ten eerste, waar bemoei je je mee (...). Jullie witte mensen doen gewoon moeilijk om moeilijk te doen.”

Klant: "Het is niet zo moeilijk, je moet gewoon het kofschip gebruiken."

Judeska: "Kofschip, wat is dat?"

Klant: "Ja, of het fokschaap."

Judeska: "Fokschaap? Ik was gewoon bezig met een brief en een schuldsanering en jij komt met dingen over fokschapen. Luister, wat jij doet in je slaapkamer moet je zelf weten (...)."

Zoals dit voorbeeld laat zien beheerst Judeska de Nederlandse taal niet goed. Door de aanwezige etnische markers (Antilliaanse woorden, ras et cetera) wordt de Antilliaanse etniciteit gekoppeld aan het nodal point onbekwaam. Deze discursieve identiteitsvorming krijgt ook op een andere manier gestalte. In het gesprek met haar klant creëert Judeska een chain of equivalence, met de gelijkschakeling: bekwaam - jullie - witte mensen - moeilijk. Het antagonisme dat hier tegenover staat, kan beschreven worden als: wij - zwarte mensen - onbekwaam - makkelijk. De onbekwaamheid wordt dus niet alleen toegeschreven aan Antillianen, maar ook aan zwarte mensen in het algemeen.

De DINO SHOW bevat ook een typetje van Asporaat als de atleet Churandy Martina. Martina spreekt ook slecht Nederlands en gebruikt eenvoudige zinnen als "Ik ben blij", die gelach opwekken bij het publiek. Zijn gebrekkige Nederlands en simplistische taalgebruik verwijzen eveneens naar de onbekwaamheid van Antillianen. Dat het herhalen van deze representatie gevolgen kan hebben, blijkt uit het onderstaande gesprek tussen Asporaat, Gordon Heuckeroth en zangeres Maan de Steenwinkel over the Voice of Holland:

De Steenwinkel: "Ik had wel echt toen ik daar zat zoiets van (...) ik ben echt door de gaatje van de naald (maakt met handgebaren duidelijk dat ze niet op het juiste woord kan komen)."

Asporaat: "De gaatje van de naald, dat vind ik mooi."

Heuckeroth: "Dat zeggen ze op de Antillen hè?"

Asporaat: "Ja ik hoor m'n tante zeggen, ja je bent door die gaatje van de naald gegaan."

Asporaat: "Judeska kan het zo zeggen."

Heuckeroth: "Ik heb je gevraagd noh?" (imiteert Judeska met handgebaren)

In dit fragment uit DINO maakt niet Asporaat maar De Steenwinkel een taalkundige fout. Ondanks de Nederlandse achtergrond van De Steenwinkel wordt haar fout gelijkgesteld

aan de Antillen, de tante van Asporaat en Judeska – en daarmee aan de Antilliaanse etniciteit. Niet alleen Asporaat doet dat, maar ook Heuckeroth, die een witte etniciteit heeft. De onbekwaamheid van Antillianen wordt dus bevestigd door hun antagonisme; een bekwaam individu met een witte etniciteit. Opvallend is dat het publiek bij DINO ook overwegend wit is.

Ook op dit gebied worden bestaande discoursen niet uitgedaagd, maar gereproduceerd. Zo is het een dominante opvatting dat allochtonen lager zijn opgeleid dan autochtonen, en bestaan er theorieën waarin wordt beweerd dat zwarte mensen minder intelligent zijn dan witte mensen.¹¹⁰

6.3 Seksualiteit versus ras

Seksualiteit vormt ook een intrinsiek onderdeel van de programma's van Asporaat. Een voorbeeld hiervan wordt geïllustreerd met de onderstaande dialoog tussen presentatrice Wendy van Dijk en Sidney, een zwart (mannelijk) typetje van Jandino.

Sidney: "Heb je ooit tiramisu op gehad? (...)"

Van Dijk: "Mijn man is gek op tiramisu."

Sidney: "Maar het interesseert mij niet wat je man hebben wilt (...). Weet je wat tiramisu betekent?"

Van Dijk: "Nee."

Sidney: "Trek me op (...)."

Van Dijk: "Ik heb het warm."

Sidney: "Ik kan je ook wel blazen hoor."

Er is hier sprake van verbaal en fysiek gedrag met een seksuele connotatie. Het nodal point hyperseksualiteit lijkt hier van toepassing. Het typetje seksualiseert namelijk alle ogenschijnlijk gewone fenomenen: van het rijden van een auto tot aan dansen.

Een ander voorbeeld dat verwijst naar seksualiteit, is een fragment uit de DINO SHOW waarin de presentator een Surinaamse man uit het publiek interviewt. Dit interview gaat als volgt:

Asporaat: "Hoe lang ben je al met je vrouw Roy?"

Roy: "We zijn al (...) dertien jaar bij elkaar."

Asporaat: "Oké... en met die ander?"

¹¹⁰ Anita Nanhoe, *Mijn ouders migreerden om erop vooruit te gaan: Onderwijs en de dynamische habitus* (Apeldoorn: Garantj, 2012), 11.

Roy kijkt vreemd op.

Asporaat: “Nee, nee, nee, we zeggen niks man toch je weet (...) boks.”

Asporaat veronderstelt hier dat Roy polygaam is, omdat hij een Surinamer is. Dat hij dat nodal point ook aan zijn eigen etniciteit toeschrijft, blijkt uit de gelijkstelling die hij in de laatste zin maakt met de term ‘we’. Het thema polygamie komt ook naar voren in de onderstaande conversatie van het witte typetje Gerrie.

Gerrie: “Is het je weleens opgevallen dat-ie (een Surinamer) elke dag een andere mokkel verslindt? Hoort bij de cultuur (...) dat ze elke avond een ander moeten hebben, het is een pooier die met al die vrouwen naar bed gaat (...). Dus ik bel aan (...), het was een schoonheidsspecialist.”

In het gesprek wordt aanvankelijk verondersteld dat Surinamers polygamisten zijn, maar later wordt dat weer ontkracht. In tegenstelling tot het voorgaande voorbeeld wordt polygamie hier niet gekoppeld aan een etniciteit, zoals in bestaande discoursen wordt gedaan.¹¹¹ Het typetje probeert deze discoursen juist te doorbreken door de absurditeit daarvan te laten zien (de vermeende pooier blijkt een schoonheidsspecialist te zijn).

6.4 Etnische eigenschappen versus stereotypes

Vooroordelen maken ten slotte ook een groot deel uit van de programma’s van Asporaat. De voorgaande besprekingen gaven hier al blijk van. Daar zijn echter ook meer expliciete vormen van te ontdekken. Ter illustratie volgt hierna een fragment uit de DINO SHOW, waarin Asporaat en de zwarte actrice Imanuelle Grives een gesprek voeren.¹¹²

Asporaat: “Usually buitenlanders don’t like bitterballs. Do you like bitterballs?”

Grives: “Yes!”

Asporaat: “Jij liegt!”

Asporaat stelt hier dat buitenlanders doorgaans geen bitterballen eten, en verwijst vervolgens naar Grives. De zwarte actrice, van Surinaamse komaf, wordt hier dus gelinkt

¹¹¹ Charlotte Laarman, *Oude onbekenden: Het politieke en publieke debat over postkoloniale migranten in Nederland, 1945-2005* (Hilversum: Uitgeverij Verloren, 2013), 156.

¹¹² Het gesprek wordt in het Engels gevoerd vanwege de aanwezigheid van de Amerikaanse choreograaf Dan Karaty.

aan het nodal point buitenlanders. Hier wordt dus (1) gesteld dat Surinamers, of zwarte mensen an sich, buitenlanders zijn en (2) dat zij geen bitterballen eten. Later in het gesprek wordt opnieuw een associatie gemaakt met voedsel:

Asporaat: “Ergens in jouw film (...) had je een seksscène met Géza Weisz. Hoe ging dat (...)?”

Grives: “Eerst zijn we gewoon wat gaan eten in een restaurant, een beetje praten (...).”

Asporaat: “Probably Kentucky.”

Hier associeert Asporaat ‘buitenlanders’ met een fastfoodketen voor kip, een aspect dat vaker terugkomt in zijn programma’s. Zo werkt het typetje Judeska in een soortgelijke fastfoodzaak, en consumeren zij en haar zwarte collega’s voortdurend gefrituurde kip. Het nodal point fastfood wordt dus verbonden aan Asporaats etniciteit, én aan ras. Binnen de Nederlandse context zijn geen dominante discoursen gearticuleerd waarmee het bovenstaande wordt bevestigd. Er zijn echter wel Amerikaanse discoursen waarin zwarte mensen geassocieerd worden met gefrituurde kip.¹¹³ Deze discoursen worden door Asporaat niet alleen gereproduceerd, maar ook doorbroken doordat hij ze betreft op de Nederlandse context.

Het typetje Judeska bezit ook andere opvallende eigenschappen. Ze heeft schulden, en is ordinair, laagopgeleid en niet ijverig. Met deze eigenschappen wordt overigens wel gespeeld in het programma DINO. De fastfood-medewerker maakt hierin bijvoorbeeld tijdelijk een overstap naar Hilversum, waar zij een carrière in de televisiewereld ambieert. In Hilversum krijgt Judeska onder meer de kans om het weer voor RTL te presenteren, en dat doet zij als volgt:

“Gisteren was die weer echt hopi agressief, mensen gingen bellen van hey die weer is echt agressief. Het was ook heel veel last dat de mensen thuis hadden van de ‘hogedrukreinigingsgebied’. Je ziet ook duidelijk die vlekken (...) wat die vlekken precies zijn weet ik niet, maar ‘t doet mij wel denken aan mijn droom. Ik had gisteren een droom ge hebben met Humberto Tan.”

Judeska presenteert het weer op een ludieke manier, en spreekt daarbij gebrekkig Nederlands. Dit laat zien dat het typetje niet bekwaam en ijverig is in meteorologische

¹¹³ Stephen M. Caliendo, “Race, Media and Popular Culture,” in *The Routledge Companion to Race and Ethnicity*, red. Stephen M. Caliendo en Charlton D. McIlwain (New York: Routledge, 2011), 77.

werkzaamheden. Of in engere zin; niet geschikt is om in de televisiewereld te werken. Judeska belandt uiteindelijk namelijk weer in de fastfoodketen. Hoewel de transitie van Judeska de potentie had om bestaande (negatieve) discoursen over etnische minderheden te herarticuleren, worden deze juist bevestigd. Zo is het een dominante opvatting dat individuen van niet-westerse afkomst lager zijn opgeleid en moeilijker aan een baan komen.¹¹⁴ Ook hier lijkt het alsof Asporaat die discoursen alleen maar reproduceert en bevestigd. Hij doet echter het tegenovergestelde in de eerste aflevering van de latenightshow DINO, waarin hij een telefonisch bericht ten gehore brengt waarin politicus Geert Wilders wordt geïmiteerd. Dit bericht luidt als volgt:

“Luister meneer Asporaat, dit is Geert Wilders, laat me meteen met de deur in huis vallen: voor mij bent u een ordinaire banenpikker van welwillende belasting betalende Nederlanders. Meneer Jandino, ik heb voor jou drie woorden; minder minder minder (...) wellicht een lichtpuntje (...), want zoals het gezegde luidt: een allochtoon op je buis is er weer eentje minder in je huis.”

Asporaat krijgt in dit bericht kritiek van ‘Wilders’, omdat hij voor RTL is gaan werken. Opvallend is dat daarbij de uitspraak 'minder, minder, minder' wordt gebruikt, die Wilders deed over Marokkanen, tijdens de verkiezingscampagne van 2014. Wilders vroeg toen tijdens een toespraak aan zijn publiek of zij meer of minder Marokkanen wilden, waarna het publiek 'minder, minder, minder' scandeerde.¹¹⁵ Door de uitspraak op zichzelf te betrekken, stelt Asporaat zijn etniciteit gelijk aan die van Marokkanen. Daarmee geeft hij een andere betekenis aan de uitspraak 'minder, minder, minder'. Die zou niet alleen refereren aan Marokkanen, maar aan ‘allochtonen’ op zich. De minder-uitspraak van Wilders komt voort uit de oververtegenwoordiging van Marokkanen in de criminaliteit en uitkeringen.¹¹⁶ Door Asporaat aan te duiden als ‘banenpikker’, wordt gesuggereerd dat het daadwerkelijke bezwaar van Wilders is dat ‘allochtonen’ de banen van ‘Nederlanders’ overnemen.

Een andere manier waarop Asporaat bestaande discoursen uitdaagt, is met zijn witte typetje Gerrie uit het programma DINO. Zij bezit nagenoeg dezelfde eigenschappen als Judeska: ze komt onder meer uit een lage welstandsklasse en is laag opgeleid. Met dit typetje worden dus de gevestigde discoursen, die door Judeska worden bevestigd, tegelijkertijd ook uitgedaagd. Ook de uiterlijke kenmerken van de typetjes lijken in grote

¹¹⁴ Anita Nanhoe, *Mijn ouders migreerden*, 11.

¹¹⁵ Corina Duijndam, *De gekleurde werkelijkheid: jonge moslims tussen uitersten* (Amsterdam: Singel Uitgeverijen, 2016), 90.

¹¹⁶ Idem.

lijnen overeen te stemmen. Het uiterlijk van Judeska wordt gevormd door flamboyante make-up, kleding met dierenprints en grote sieraden. Tot het voorkomen van Gerrie behoren kleding met dierenprints, ongekamd haar en een sigaret. De uiterlijke kenmerken van beide typetjes hebben negatieve connotaties. Zo worden in de dominante discoursen dierenprints geassocieerd met wilde (dierlijke) trekken, en grote sieraden en ongekamd haar met ordinair gedrag.¹¹⁷ Met deze associaties worden de eigenschappen wild en ordinair zowel aan de etniciteit van Asporaat als aan een witte etniciteit toegeschreven. Uiterlijke kenmerken van dergelijke negatieve connotaties komen ook terug in Amerikaanse discoursen. Hier wordt onder meer gesproken van het stereotype 'ghetto fabulous',¹¹⁸ met nagenoeg dezelfde uiterlijke kenmerken als Judeska. Dit stereotype wordt geassocieerd met Afro-Amerikanen uit een lage welstandsklasse.¹¹⁹ In de film ALLEEN MAAR NETTE MENSEN is een soortgelijk stereotype aanwezig. Rowanda, een van de hoofdpersonages uit de film, zou met onder meer haar gouden sieraden, opvallende make-up en ordinaire kleding een Surinaams stereotype uitbeelden.¹²⁰ Het discours over het uiterlijk van zwarte etniciteiten wordt dus enerzijds door Asporaat gereproduceerd met Judeska, en anderzijds doorbroken met het typetje Gerrie.

6.5 Reflectie op analyse

De analyse laat zien dat Asporaat zelfspot veelal gebruikt voor de reproductie en bevestiging van bestaande negatieve discoursen over zijn etniciteit. Uit de data blijkt dat Asporaat dat vooral aan het begin van zijn carrière doet, bij de DINO SHOW. De thema's die daarbij aan bod komen zijn criminaliteit, onbekwaamheid, hyperseksualiteit en vooroordelen. Antillianen worden bijvoorbeeld vaak in verband gebracht met criminaliteit. Asporaat biedt hiervoor geen tegenhanger; hij eigent zich die eigenschap juist herhaaldelijk toe. Dit blijkt onder meer uit het gesprek met acteur Dchar, waarin Asporaat doet alsof hij Dchars Gouden Kalf steelt. De zelfspot is zowel impliciet als expliciet aan zijn etniciteit verbonden. In het zojuist aangehaalde voorbeeld benoemt Asporaat zijn etniciteit zelf, terwijl in andere gevallen etnische markers (taal, huidskleur et cetera) zijn etniciteit uitdrukken. Asporaat lijkt ook andere groepen te bespotten, waaronder zwarten, buitenlanders, Surinamers, Turken en Marokkanen. De

¹¹⁷ Sandra Pacheco en Aida Hurtado, "Media Stereotypes," in *Encyclopedia of Women and Gender*, red. Judith Worell (San Diego: Academic Press, 2002), 705.

¹¹⁸ Catherine R. Stroud, *Janet McDonald: The Original Project Girl* (Lanham: Scarecrow Press, 2008), 84.

¹¹⁹ Idem.

¹²⁰ Arjan Verdooren, "Ook in de Bijlmer wonen nette mensen," *Trouw*, 25 mei 2009, geraadpleegd 26 oktober 2016, <http://www.trouw.nl/tr/nl/4324/Nieuws/article/detail/1148321/2009/05/23/Ook-in-de-Bijlmer-wonen-nette-mensen.dhtml>.

gelijkschakeling met die groepen illustreert echter dat het daadwerkelijk gaat om zelfspot. Dat wordt geïllustreerd in het voorbeeld waarbij Asporaat de eigenschap polygamie toeschrijft aan Surinamers én aan Antillianen, door in termen van ‘wij’ te spreken. De (negatieve) eigenschappen die Asporaat aan zijn etniciteit verbindt, zijn niet enkel gebaseerd op dominante Nederlandse discourses. Zo wordt het eten van gefrituurde kip in Nederland niet per se beschouwd als een eigenschap van Antillianen. Door de continue herhaling daarvan, kan deze eigenschap echter wel als zodanig worden opgevat. Een voorbeeld hiervan is toen Heuckeroth, in navolging van Asporaat, de Antilliaanse etniciteit afschilderde als onbekwaam. Het publiek speelt dus een belangrijke rol bij de betekenis van zelfspot; en dat publiek – dat bij de DINO SHOW nog gemengd was – is bij de RTL-versie DINO uitgegroeid tot een voornamelijk wit publiek. De antagonismes in de zelfspot zijn ook individuen met een witte etniciteit. Die constructie wordt expliciet en impliciet gemaakt. Zo gebruikt Asporaat de term ‘witte mensen’, en zijn er gevallen waarbij hij van ‘ze’ en ‘jullie’ spreekt. In alle gevallen wordt er in ieder geval een wij-zij-constructie tussen de dominante groep en etnische minderheden gecreëerd. Er zijn enkele uitzonderingen waarbij Asporaat negatieve discourses uitdaagt, in de vorm van kritiek. Dit gebeurt in het voorbeeld van het slachtoffer van de overval en dat van Wilders. Het gaat hier echter om slechts twee gevallen. Een meer expliciete en prominente manier waarop Asporaat negatieve discourses uitdaagt, is met zijn witte typetje Gerrie uit het programma DINO. Zij komt uit dezelfde welstandsklasse als het typetje Judeska. Bovendien heeft ze uiterlijke kenmerken die dezelfde negatieve connotaties oproepen als die van Judeska. Daarnaast ontkracht Gerrie een aantal van de vooroordelen over de etniciteit van Asporaat. De zelfspot van Asporaat heeft dus een verschuiving doorgemaakt, van prominent naar minder prominent (NTR-RTL5) en van bevestigend naar deels verwerpend.

7. Conclusie

Deze studie was gericht op de casus Jandino Asporaat, een comedian en presentator van Antilliaanse afkomst. Door het succes van zijn eigen latenightshow de DINO SHOW is hij uitgegroeid tot een van de prominente gezichten van RTL-programma's. Binnen zijn programma's vormt zelfspot een terugkerend fenomeen. Middels onderzoek is gekeken naar hoe die zelfspot functioneert bij de representatie van zijn etniciteit. Dit is onderzocht aan de hand van een literatuurstudie en een discoursanalyse, waarbij de theorieën van Laclau en Mouffe zijn gebruikt. In de literatuurstudie is gekeken naar wat bekend is over de representatie van etnische minderheden op de Nederlandse televisie. Met de discoursanalyse is onderzocht hoe de zelfspottende uitingen van Asporaat zich tot zijn etniciteit verhouden.

7.1 Resultaten deelvragen

Uit de literatuurstudie is naar voren gekomen dat etnische minderheden in het verleden niet tot nauwelijks gerepresenteerd werden op de Nederlandse televisie. Daarnaast waren de bestaande representaties van etnische minderheden voornamelijk misrepresentaties. Zelfspot was een manier voor etnische minderheden om zich alsnog te representeren, en hun etniciteit te laten gelden. Aan deze representaties van etnische minderheden worden twee contrasterende betekenissen toegeschreven. Zelfspot zou enerzijds verbinden en anderzijds bestaande (negatieve) beelden over etnische groepen handhaven en bevestigen.

De analyse laat zien dat Asporaats zelfspot zich veelal tot zijn etniciteit verhoudt als een mechanisme dat de negatieve opvattingen over zijn etniciteit reproduceert en bevestigt. Het gaat hierbij om negatieve discourses over criminaliteit, onbekwaamheid, hyperseksualiteit en vooroordelen. Vooral aan het begin van zijn carrière in de DINO SHOW gebruikt Asporaat zelfspot op die manier, zowel als presentator als in de rol van typetjes. Zelfspot wordt ook later in zijn loopbaan als zodanig ingezet. Alleen doorbreekt Asporaat op dat moment tegelijk ook negatieve discourses over zijn etniciteit. Dat doet hij in de vorm van zijn nieuwe typetje Gerrie, een vrouw met een witte etniciteit.

7.2 Eindoordeel, positionering en vervolgonderzoek

Allesomvattend kan geconcludeerd worden dat zelfspot bij de representatie van de etniciteit van Asporaat functioneert als een overlevingsstrategie. Evenals etnische minderheden dat in het verleden deden, bespot Asporaat in beginsel zijn etniciteit, om uiteindelijk door het grote publiek geaccepteerd te worden. Daarna zet Asporaat zelfspot steeds meer in om een acceptatie van zijn etniciteit te bewerkstelligen, door

middel van een counterdiscours. De comedian 'overleeft' in beide gevallen bij de gratie van zelfspot. De verschuiving in Asporaats zelfspottende uitingen vindt aansluiting bij de huidige emancipatieslag in Nederland onder etnische minderheden. De discussies over de representatie van zwarten op televisie (Matroos, Simmons) en de oorspong van Zwarte Piet zijn ook manieren waarop etnische minderheden strijden voor acceptatie van diversiteit.

Etnische zelfspot heeft dus een complex karakter. Dit type humor kan – zoals het 'Kentucky'-voorbeeld en dat van Heuckeroth hebben geïllustreerd – vooroordelen reproduceren en bevestigen. De zelfspot is daarmee echter niet per definitie negatief, zoals onder meer Krefting stelt. Dat zelfspot een gunstige functie kan hebben, werd duidelijk met het typetje Gerrie. Het is tegelijk ook te voorbarig om dan te stellen dat zelfspot positief is, wat onder meer door Kuipers wordt beweerd. Zelfspot laat zich door zijn complexiteit gewoonweg niet categoriseren in goed of fout. We kunnen in navolging van Haggins hooguit stellen dat zelfspot een krachtig mechanisme is, waarmee continu wordt onderhandeld over etnische posities – om in het geval van Asporaat te 'overleven'. Dit benadrukt nogmaals dat zelfspot, zoals Laclau en Mouffe hebben laten zien, niet louter taal is. De betekenis van zelfspot is afhankelijk van een samenspel van meerdere factoren. De overstap van Asporaat naar RTL heeft bijvoorbeeld geleid tot een overwegend wit publiek, minder gebruik van zelfspot en het verwerpen van negatieve vooroordelen (Gerrie). In het onderzoek is in ieder geval duidelijk geworden dat zelfspot kan functioneren als overlevingsstrategie voor etnische minderheden.

Het onderzoek ging echter wel gepaard met een aantal onvoorziene beperkingen. De voornaamste was dat het bestuderen van vier afleveringen van DINO te weinig data opleverde. In de afzonderlijke afleveringen was aanzienlijk minder zelfspot te bespeuren dan bij de DINO SHOW. De vier afleveringen van de DINO SHOW (met zelfspot) lieten zich eenvoudig vinden, terwijl van DINO uiteindelijk drie seizoenen zijn bekeken, waarin slechts een geringe hoeveelheid (veelzeggende) zelfspot is gevonden. Hoewel dit tijdrovend was, is de constatering van minder zelfspot toch betekenisvol gebleken voor het onderzoek.

Een andere beperking was dat de bron van de teksten van Asporaat niet kon worden vastgesteld. Het lijkt aannemelijk te veronderstellen dat de zelfspot van Asporaat zelf afkomstig is, maar de mogelijkheid bestaat dat dit deels (of zelfs helemaal) is bedacht door een redactie. Dit onderscheid is essentieel, omdat (1) de verschuiving in de zelfspot van Asporaat hiermee het gevolg kan zijn van een redactie die is veranderd en (2) de zelfspot een andere betekenis krijgt als deze bijvoorbeeld van een wit redactielid afkomstig is. Het verdient dan ook aanbeveling om vervolgonderzoek te doen

naar de productiecontext van de programma's van Asporaat. Met een productieonderzoek kunnen de redactieleden en de artefacten en rituelen van de producties aan studie worden onderworpen. Zo kan wellicht een bredere en meer gefundeerde interpretatie worden gegeven van de functie van zelfspot.

Bronnenlijst

Audiovisuele bronnen

RTL. (2015). *DINO* [Online video clip]. Geraadpleegd 20 oktober 2016, op http://www.rtlx.nl/?&_ga=1.262068685.1776668298.1398099644#!/dino-346530/5878e518-a590-35db-9387-d862a217f643.

Literatuur

Bateman, Antony, Sarah C. Benyahia, Claire Mortimer, en Peter Wall. *AS Media Studies: The Essential Introduction for WJEC*. Oxon: Routledge, 2011.

Behm-Morawitz, Elizabeth, en Michelle Ortiz. "Race, Ethnicity, and the Media." In *The Oxford Handbook of Media Psychology*, geredigeerd door Karen E. Dill, 252. New York: Oxford University Press, 2013.

Berger, Arthur A. *An Anatomy of Humor*. New Brunswick: Transaction Publishers, 1998.

---. "Humor and Ethnicity." In *The Guide to United States Popular Culture*, geredigeerd door Ray B. Browne, en Pat Browne, 419. Madison: University of Wisconsin, 2001.

Billig, Michael. "Comic Racism and Violence." In *Beyond a Joke: The Limits Of Humour*, geredigeerd door Sharon Lockyer, en Michael Pickering, 31. New York: Springer, 2005.

Brent, Edward, en J. Scott Lewis. *Learn Sociology*. Burlington: Jones & Bartlett Learning, 2014.

Brilling, Julia. "Blackface en Vogue: Racialized Representations in the Fashion Magazine." In *Women's Magazines in Print and New Media*, geredigeerd door Noliwe Rooks, Victoria Pass, en Ayana Weekley, 209. New York: Routledge, 2016.

Caliendo, Stephen M. "Race, Media and Popular Culture." In *The Routledge Companion to Race and Ethnicity*, geredigeerd door Stephen M. Caliendo, en Charlton D. McIlwain, 77. New York: Routledge, 2011.

Carroll, Noël. *Humour: A Very Short Introduction*. Oxford: Oxford University Press, 2014.

- Chalou, Barbara S. *Struwwelpeter: Humor Or Horror? : 160 Years Later*. Lanham: Lexington Books, 2007.
- Childs, Elizabeth C. *Daumier and Exoticism: Satirizing the French and the Foreign*. New York: Peter Lang, 2004.
- Cox, Carole B., en Paul H. Ephross. *Ethnicity and Social Work Practice*. New York: Oxford University Press, 1998.
- Davies, Diane. *Varieties of Modern English: An Introduction*. Oxon: Routledge, 2013.
- De Bruin, Joost. *Multicultureel drama? Populair Nederlands televisiedrama, jeugd en etniciteit*. Amsterdam: Otto Cramwinckel Uitgeverij, 2005.
- De Leeuw, Sonja. "Television Fiction and Cultural Diversity: Strategies for Cultural Change." In *European Film and Media Culture*, geredigeerd door Lennard Højbjerg, en Henrik Søndergaard, 99-100. Kopenhagen: Museum Tusulanum Press, 2006.
- Denning, Stephen. *The Leader's Guide to Storytelling: Mastering the Art and Discipline of Business Narrative*. San Francisco: John Wiley & Sons, 2005.
- Dhoest, Alexander. "Struggling with Multiculturalism? Cultural Diversity in Flemish Public Broadcasting Policies and Programmes." In *National Conversations: Public Service Media and Cultural Diversity in Europe*, geredigeerd door Karina Horsti, Gavan Titley en Gunilla Hultén, 116-117. Bristol: Intellect, 2006.
- Duijndam, Corina . *De gekleurde werkelijkheid: jonge moslims tussen uitersten*. Amsterdam: Singel Uitgeverijen, 2016.
- Dyer, Richard. "White." In *Visual Culture: The Reader*, geredigeerd door Jessica Evans, en Stuart Hall, 457. Londen: SAGE Publications, 1999.
- Fenton, Steve. *Ethnicity*. Cambridge: Polity Press, 2010.

Forbes, Gordon B. "Cross-Cultural Research Methods and the Study of Gender." In *Handbook of Gender Research in Psychology: Volume 1: Gender Research in General and Experimental Psychology*, geredigeerd door Joan C. Chrisler, en Donald R. McCreary, 160. New York: Springer, 2010.

Gillota, David. *Ethnic Humor in Multiethnic America*. New Jersey: Rutgers University Press, 2013.

Giles, David. *Media Psychology*. Londen: Lawrence Erlbaum Associates, 2003.

Gomes, Patricia D. *Over 'natuurgenoeten' en 'onwillige honden'. Beeldvorming als instrument voor uitbuiting en onderdrukking in Suriname 1842-1862*. Amsterdam: Aksant, 2003.

Gulas, Charles S., en Marc G. Weinberger. *Humor in Advertising: A Comprehensive Analysis*. New York: M.E. Sharpe, 2006.

Gundelach, Peter. "Satire and dignity." In *Handbook of Social Capital: The Troika of Sociology, Political Science and Economics*, geredigeerd door Gert T. Svendsen, en Gunnar Lind Haase Svendsen, 100-103. Cheltenham: Edward Elgar Publishing, 2009.

Haggins, Bambi. *Laughing Mad: The Black Comic Persona in Post-soul America*. New Brunswick: Rutgers University Press, 2007.

Haines, David W. *Safe Haven?: A History of Refugees in America*. Sterling: Kumarian Press, 2010.

Hall, Stuart. "Cultural Identity and Diaspora." In *Identity: community, culture, difference*, geredigeerd door Jonathan Rutherford, 222. Londen: Lawrence & Wishart, 1990.

Hargreaves, Alec G. "Ethnic diversity and the media in the United States." In *Media and Cultural Diversity in Europe and North America*, geredigeerd door Claire Fraction, 104. Parijs: Karthala/Institut Panos Paris, 2009.

Helder, Lulu N. "Over swarten, Mooren, Negerknechten en andere producten van koloniale macht." In *Sinterklaasje, Kom Maar Binnen Zonder Knecht*, geredigeerd door Lulu N. Helder, en Scotty Gravenberch, 45–46. Berchem: Epo, 1998.

Jørgensen, Marianne W., en Louise J. Phillips. *Discourse Analysis as Theory and Method*. Londen: Sage, 2002.

Komproe, Howard. *De grens van de grap*. Amsterdam: Atlas Contact, 2013.

Kraak, Marijn. *Groeten uit de rimboe? een onderzoek naar de realitysoaps Groeten uit de Rimboe en Groeten Terug*. Amsterdam: Aksant, 2010.

Krefting, Rebecca. *All Joking Aside: American Humor and Its Discontents*. Baltimore: Johns Hopkins University Press, 2014.

Kuipers, Giselinde. "Ethnic Humour and Ethnic Politics in the Netherlands: The Rules and Attraction of Clandestine Humour." In *The Politics of Humour: Laughter, Inclusion, and Exclusion in the Twentieth Century*, geredigeerd door Martina Kessel, en Patrick Merziger, 175 - 190. Toronto: University of Toronto Press, 2009.

---. *Good Humor, Bad Taste: A Sociology of the Joke*. Berlijn: Mouton de Gruyter, 2006.

---. "Satire and dignity." In *The Power of Satire*, geredigeerd door Marijke Meijer, en Sonja de Leeuw, 19-31. Amsterdam: John Benjamins Publishing, 2015.

Laarman, Charlotte. *Oude onbekenden: Het politieke en publieke debat over postkoloniale migranten in Nederland, 1945-2005*. Hilversum: Uitgeverij Verloren, 2013.

Lefcourt, Herbert M. *Humor: The Psychology of Living Buoyantly*. New York: Kluwer Academic, 2001.

Martin, Holly E. *Writing Between Cultures: A Study of Hybrid Narratives in Ethnic Literature of the United States*. Jefferson: McFarland, 2011.

Meyer, John C. *Understanding Humor through Communication: Why Be Funny, Anyway?*. Londen: Lexington Books, 2015.

Müller, Floris, Fadi Hirzalla, en Liesbet van Zoonen. "Multicultureel Televisie-Entertainment: Invloed, verantwoordelijkheid en ambivalenties van programmamakers van entertainment over islam en intergratie." In *Popvirus: popularisering van religie en cultuur*, geredigeerd door Monique Aerts, en Marcel van den Haak, 88. Amsterdam: Aksant, 2009.

Nanhoe, Anita. *Mijn ouders migreerden om erop vooruit te gaan: Onderwijs en de dynamische habitus*. Apeldoorn: Garant, 2012.

Pacheco, Sandra, en Aida Hurtado. "Media Stereotypes." In *Encyclopedia of Women and Gender*, geredigeerd door Judith Worell, 705. San Diego: Academic Press, 2002.

Paton, George. "Humor and ethnicity." In *Dictionary of Race and Ethnic Relations*, geredigeerd door Ellis Cashmore, 162. Londen: Routledge, 2002.

Rappoport, Leon. *Punchlines: The Case for Racial, Ethnic, and Gender Humor*. Londen: Greenwood Publishing Group, 2005.

Rezvani, Babak. *Ethno-territorial conflict and coexistence in the caucasus, Central Asia and Fereydan*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2013.

Shahabuddin, Mohammad. *Ethnicity and International Law: Histories, Politics and Practices*. Cambridge: Cambridge University Press, 2016.

Sharpe, Michael O. "Race, Color, and Nationalism in Aruban and Curaçaoan Political Identities." In *Dutch Racism*, geredigeerd door Philomena Essed, en Isabel Hoving, 124 - 125. Amsterdam: Editions Rodopi, 2014.

Stroud, Catherine R. *Janet McDonald: The Original Project Girl*. Lanham: Scarecrow Press, 2008.

Vaid, Jyotsna. "Joking Across Languages: Perspectives on Humor, Emotion, and Bilingualism." In *Bilingual minds: Emotional experience, expression, and representation*, geredigeerd door Aneta Pavlenko, 161. Clevedon: Multilingual Matters, 2006.

Van Voorst, Roannevan. *Julie zijn anders als ons: jong en allochtoon in Nederland*. Amsterdam: De Bezige Bij, 2010.

Van Zoonen, Liesbet. *Media, cultuur & burgerschap: een inleiding*. Apeldoorn: Het Spinhuis, 2004.

Verstraten, Peter. *Humour and irony in Dutch post-war fiction film*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2016.

Watson, James, en Anne Hill. *Dictionary of Media and Communication Studies*. New York: Bloomsbury Academic, 2012.

Yuill, Chris, Angela Duvollet, Tuck-Chee Phung en Tatenda Govera. "Race and ethnicity." In *Sociology for Social Work: An Introduction*, geredigeerd door Chris Yuill, en Alastair Gibson, 77. Londen: SAGE, 2011.

Websites

De Jong, Laura. "Diana Matroos: 'Bij RTL legde een chef een handje pepernoten op mijn bureau'." *Volkskrant*, 3 november 2015. Geraadpleegd 10 november 2015.
<http://www.volkskrant.nl/opinie/diana-matroos-bij-rtl-legde-een-chef-een-handje-pepernoten-op-mijn-bureau~a4177227/>.

Den Blanken, Mark. "Jandino Asporaat: Ik beleef mijn droom." *AD*, 3 december 2014. Geraadpleegd 26 oktober 2016. <http://www.ad.nl/sterren/jandino-asporaat-ik-beleef-mijn-droom~a5bc1c50/>.

Goedmakers, Mark. "Jandino Asporaat stopt met De Dino Show." *Televizier*, 18 november 2014. Geraadpleegd 26 oktober 2016.
<https://www.televizier.nl/categorie/amusement/jandino-asporaat-stopt-met-de-dino-show.18241.lynkx>.

Heyer, Daisy. "Judeska komt terug in RTL 5-show DINO." *Metro*, 2 november 2015. Geraadpleegd 26 oktober 2016.
<http://www.metronieuws.nl/showbizz/2015/11/judeska-komt-terug-in-rtl-5-show-dino>.

Mediacourant. "Giel Beelen beschuldigt Jandino Asporaat van plagiaat." *Mediacourant*, 12 november 2015. Geraadpleegd 10 november 2015.

<http://www.mediacourant.nl/2015/11/giel-beelen-beschuldigt-jandino-asporaat-van-plagiaat/>.

---. "Sylvana Simons: 'Televisie is en blijft wit'." *Mediacourant*, 7 oktober 2014.

Geraadpleegd 10 november 2015. <http://www.mediacourant.nl/2014/10/sylvana-simons-televisie-is-en-blijft-wit/>.

Nourhussen, Seada. "'Maar wat is etniciteit?'" *Trouw*, 24 september 2008. Geraadpleegd 25 november 2015.

<http://www.trouw.nl/tr/nl/4324/Nieuws/article/detail/1206704/2008/09/24/rsquo-Maar-wat-iacute-s-etniciteit-rsquo.dhtml>.

NTR. "Jandino." Geraadpleegd 10 november 2015. <http://dinoshow.ntr.nl/jandino/>.

RTL. "Biografie Jandino Asporaat." Geraadpleegd 16 oktober

2016. <http://www.rtl.nl/#!/biografieen/5a0ee1fa-9084-4e25-9179-db3a734228b4>.

Tates, Tom. "Jandino Asporaat krijgt eigen talkshow op RTL5." *AD*, 25 augustus 2015.

Geraadpleegd 26 oktober 2016. <http://www.ad.nl/show/jandino-asporaat-krijgt-eigen-talkshow-op-rtl5~a2227d10/>.

Telegraaf. "Nieuwe talkshow voor Jandino Asporaat." *Telegraaf*, 25 augustus 2015.

Geraadpleegd 26 oktober 2016.

http://www.telegraaf.nl/filmuitgaan/rtv/24413198/Nieuwe_talkshow_Jandino_.html.

Verdooren, Arjan. "Ook in de Bijlmer wonen nette mensen." *Trouw*, 25 mei 2009.

Geraadpleegd 26 oktober 2016.

<http://www.trouw.nl/tr/nl/4324/Nieuws/article/detail/1148321/2009/05/23/Ook-in-de-Bijlmer-wonen-nette-mensen.dhtml>.

Bijlage: Transcripties

De DINO SHOW | 15 juni 2014¹²¹

00.04.21 - 00.04.35

Asporaat: "Let me say up front I'm a little bit nervous because normally I do this show in 'het Nederlands' en daar heb ik al moeite mee en uh so now I have to do it in 'het Engels'. Mijn Engels is not so 'goed'."

00.06.23 - 00.06.45

Asporaat: "Usually buitenlanders don't like bitterballs. Do you like bitterballs?"

Grives: "Yes!"

Asporaat: "Jij liegt!"

00.13.11 - 00.13.38

Asporaat: "Ergens in jouw film (...) had je een seksscène met Géza Weisz. Hoe ging dat (...)?"

Grives: "Eerst zijn we gewoon wat gaan eten in een restaurant, een beetje praten (...)."

Asporaat: "Probably Kentucky."

00.28.08 - 00.28.32

Asporaat: "Wat doe je in het dagelijks leven?"

Asporaat: "Hoe lang ben je al met mevrouw Roy?"

Roy: "We zijn al (...) dertien jaar bij elkaar."

Asporaat: "Oké... en met die ander?"

Roy kijkt vreemd op.

Asporaat: "Nee, nee, nee, we zeggen niks man toch je weet (...) boks."

Asporaat maakt armgebaar naar Roy.

¹²¹ NPO, (2014), *DE DINO SHOW* [Online video clip], geraadpleegd 20 oktober 2016, op http://www.npo.nl/de-dino-show/15-06-2014/NPS_1248002.

De DINO SHOW | 22 juni 2014¹²²

00.08.07 - 00.08.25

Asporaat: "Weet u wat voor soort jongens het waren?"

Gast (mevrouw Wiebers): "Het waren bruine jongens, een beetje donkerkleurig."

Asporaat kijkt meesmuilend naar de camera.

Asporaat: "Het is juist het moment om die 'anderen' de schuld te geven toch? Waren het niet Volendammers?"

00.30.38 - 00.31.20

Klant: "Sorry dat ik me er even mee bemoei. Het is niet *die* salaris maar het is *dat* salaris, je gebruikt het verkeerde aanwijzend voornaamwoord en het is ook niet gestoord met een *d* maar met een *t*, dit klopt niet hoor."

Judeska: "Ten eerste, waar bemoei je je mee (...). Jullie witte mensen doen gewoon moeilijk om moeilijk te doen."

Klant: "Het is niet zo moeilijk, je moet gewoon het kofschip gebruiken."

Judeska: "Kofschip, wat is dat?"

Klant: "Ja, of het fokschaap."

Judeska: "Fokschaap? Ik was gewoon bezig met een brief en een schuldsanering en jij komt met dingen over fokschapen. Luister, wat jij doet in je slaapkamer moet je zelf weten (...)."

De DINO SHOW | 13 juli 2014¹²³

00.17.28 - 00.17.33

Damaru: "(...) ik zei tegen haar: het lukt me niet om je auto open te maken."

Asporaat: "Zij dacht: huh, je bent toch Surinamer?"

De DINO SHOW | 29 september 2014¹²⁴

00.11.15 - 00.11.20

Asporaat: "Iedereen zou eens een keer moeten wakker worden als een Marokkaan, om te zien hoe hard wij het hebben. (...). Hallo, als Antilliaan zitten wij ook niet ver ernaast."

¹²² NPO, (2016), *DE DINO SHOW* [Online video clip], geraadpleegd 20 oktober 2016, op http://www.npo.nl/de-dino-show/22-06-2014/NPS_1248004.

¹²³ NPO, (2014), *DE DINO SHOW* [Online video clip], geraadpleegd 20 oktober 2016, op http://www.npo.nl/de-dino-show/13-07-2014/NPS_1248019.

¹²⁴ NPO, (2014), *DE DINO SHOW* [Online video clip], geraadpleegd 20 oktober 2016, op http://www.npo.nl/de-dino-show/29-09-2014/VPWON_1230310.

00.20.25 - 00.20.33

Aspstraat: "Ik dacht eigenlijk dat jij eigenlijk Jacques gewoon eruit had geflikkerd."

Yalçiner: (maakt vechtbeweging) "Nee, dat durf ik niet."

Aspstraat: "Jawel, je bent een Turk, dat kan jij wel."

De DINO SHOW | 3 november 2014¹²⁵

00.08.03. - 00.08.15

Aspstraat: "Is de Gouden Kalf van echt goud?"

Dchar: "Dat kan ik niet zeggen."

Aspstraat: "Omdat ik Antilliaan ben of omdat een Turk naast je zit? Jij bent hier toch, mijn neefjes thuis bij jou!"

DINO | 12 november 2015¹²⁶

00.03.15 - 00.04.00

Wilders: "Luister meneer Aspstraat, dit is Geert Wilders. Laat me meteen met de deur in huis vallen: voor mij bent u een ordinaire banenpikker van welwillende belastingbetalende Nederlanders. Meneer Jandino, ik heb voor jouw drie woorden: minder minder minder (...). Wellicht een lichtpuntje (...), want zoals het gezegde luidt: een allochtoon op je buis is er weer eentje minder in je huis."

00.39.37 - 00.40.20

De Mol: "Als jij vloeiend Duits spreekt, dan zorg ik dat jij op de Duitse tv komt."

Aspstraat: "Maar dan niet op *Opsporing verzocht* toch?"

De Mol: (lacht).

DINO | 26 november 2015¹²⁷

00.12.26 - 00.13.00

Gerrie: "Hoe laat zouden ze boodschappen afleveren?"

Gerrie: "Ali Ali!"

Man: "Heeft u het tegen mij?"

Gerrie: "Nee, zie je een andere Turk?"

¹²⁵ NPO, (2014), *DE DINO SHOW* [Online video clip], geraadpleegd 20 oktober 2016, op http://www.npo.nl/de-dino-show/03-11-2014/VPWON_1230314.

¹²⁶ RTL, (2015), *DINO* [Online video clip], geraadpleegd 20 oktober 2016, op http://www.rtlx.nl/?&_ga=1.202824017.1776668298.1398099644#!/dino-346530/6e049d94-126e-3037-9847-44dcc6341bb3.

¹²⁷ RTL, (2015), *DINO* [Online video clip], geraadpleegd 20 oktober 2016, op http://www.rtlx.nl/?&_ga=1.1040113.1776668298.1398099644#!/dino-346530/26b8618f-eb6a-3bde-840b-67baf4a58897.

Man: "Ik heet geen Ali (...)."

Gerrie: "Als ik moet leren hoe jullie allemaal heten, leer ik liever de Gouden gids."

DINO | 3 december 2015¹²⁸

00.04.27 - 00.04.31

Nicolette: "Hoe kom je aan die foto?"

Jandino: "Ingebroken in je telefoon."

00.05.45 - 00.05.55

"Ik ga niet weg, want dan zitten mensen in m'n huis (...) dat zou wat zijn (...) mensen hebben ingebroken bij een Antilliaan."

00.23.09 - 00.23.45

Gerrie: "Is het je weleens opgevallen dat-ie (een Surinamer) elke dag een andere mokkel verslindt? Hoort bij de cultuur (...) dat ze elke avond een ander moeten hebben, het is een pooier die met al die vrouwen naar bed gaat (...). Dus ik bel aan (...), het was een schoonheidsspecialist."

00.30.17 - 00.30.30

Jandino: "Je bent sinds kort op jezelf gaan wonen?"

Ayden: "Zo je hebt wel huiswerk gedaan."

Jandino: "Ja ik volg jou, met proces verbaal mag ik eigenlijk de straat niet in."

00.43.01 - 00.44.00

Judeska: "Gisteren was die weer echt hopi agressief mensen gingen bellen van hey die weer is echt agressief. Het was ook heel veel last dat de mensen thuis hadden van de 'hogedrukreinigingsgebied'. Je ziet ook duidelijk die vlekken (...) wat die vlekken precies zijn weet ik niet, maar 't doet mij wel denken aan mijn droom. Ik had gisteren een droom ge hebben met Humberto Tan."

¹²⁸ RTL, (2015), *DINO* [Online video clip], geraadpleegd 20 oktober 2016, op http://www.rtlx.nl/?&_ga=1.262068685.1776668298.1398099644#!/dino-346530/5878e518-a590-35db-9387-d862a217f643.

DINO | 13 oktober 2016¹²⁹

00.11.37 - 00.11.56

Maan: "Ik had wel echt toen ik daar zat zoiets van (...) ik ben echt door het gaatje van de naald (maakt met handgebaren duidelijk dat ze niet op het juiste woord kan komen)."

Asporaat: "De gaatje van de naald, dat vind ik mooi."

Gordon: "Dat zeggen ze op de Antillen he?"

Jandino: "Ja ik hoor m'n tante zeggen 'ja je bent door die gaatje van de naald gegaan'"

Jandino: "Judeska kan het zo zeggen."

Gordon imiteert vervolgens Judeska met handgebaren en de tekst: "Ik heb je gevraagd noh?"

¹²⁹ RTL, (2016), *DINO* [Online video clip], geraadpleegd 20 oktober 2016, op http://www.rtlxl.nl/?&_ga=1.27590268.1776668298.1398099644#!/dino-346530/50e09cf6-c3f7-34ec-aa92-7cd5202b3ae1.

Bronnenlijst

Audiovisuele bronnen

NPO. (2014). *DE DINO SHOW* [Online video clip]. Geraadpleegd 20 oktober 2016, op http://www.npo.nl/de-dino-show/15-06-2014/NPS_1248002.

---. (2014). *DE DINO SHOW* [Online video clip]. Geraadpleegd 20 oktober 2016, op http://www.npo.nl/de-dino-show/22-06-2014/NPS_1248004.

---. (2014). *DE DINO SHOW* [Online video clip]. Geraadpleegd 20 oktober 2016, op http://www.npo.nl/de-dino-show/13-07-2014/NPS_1248019.

---. (2014). *DE DINO SHOW* [Online video clip]. Geraadpleegd 20 oktober 2016, op http://www.npo.nl/de-dino-show/29-09-2014/VPWON_1230310.

---. (2014). *DE DINO SHOW* [Online video clip]. Geraadpleegd 20 oktober 2016, op http://www.npo.nl/de-dino-show/03-11-2014/VPWON_1230314.

RTL. (2015). *DINO* [Online video clip]. Geraadpleegd 20 oktober 2016, op http://www.rtlxl.nl/?&_ga=1.202824017.1776668298.1398099644#!/dino-346530/6e049d94-126e-3037-9847-44dcc6341bb3.

---. (2015). *DINO* [Online video clip]. Geraadpleegd 20 oktober 2016, op http://www.rtlxl.nl/?&_ga=1.1040113.1776668298.1398099644#!/dino-346530/26b8618f-eb6a-3bde-840b-67baf4a58897.

---. (2015). *DINO* [Online video clip]. Geraadpleegd 20 oktober 2016, op http://www.rtlxl.nl/?&_ga=1.262068685.1776668298.1398099644#!/dino-346530/5878e518-a590-35db-9387-d862a217f643.

---. (2016). *DINO* [Online video clip]. Geraadpleegd 20 oktober 2016, op http://www.rtlxl.nl/?&_ga=1.2481776.1776668298.1398099644#!/dino-346530/50e09cf6-c3f7-34ec-aa92-7cd5202b3ae1.